

GAMLE HUS DA OG NÅ

Status for SEFRAK-registrerte bygninger
Skjåk kommune
Oppland fylke 2012
3. omdrev

Åse Dammann

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Gamle hus da og nå Status for SEFRAK-registrerte bygninger Skjåk kommune Oppland fylke 2012 3. omdrev	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 65	Publiseringsdato 06.05.2013
	Prosjektnummer 15620638	Sider 72
	Avdeling Bygning	Tilgjengelighet Åpen
Forfatter(e) Åse Dammann	ISSN 1503-4895 ISBN 978-82-8101-139-7	Periode gjennomført 2012-2013
	Forsidebilde 05130005058: Fra Øyom krets i Skjåk kommune. Foto: K. Fageraas, NIKU 2012.	

Prosjektleder Åse Dammann
Prosjektmedarbeider(e) Flavio Carniel, Knut Fageraas, Regin Meyer, Leidulf Mydland, Anneli Nesbakken, Troels Pettersen, Mari Solheim Sandsund, Johanne Sognnæs, Ola Storsletten og Grete Swensen
Kvalitetssikrer Grete Swensen

Finansiert av Riksantikvaren

<p>Sammendrag</p> <p>I denne rapporten beskrives tap, endringer og tilstand for SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900 i Skjåk kommune i Oppland fylke i perioden 2007-2012, samt samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk, som er de fire kommunene som ble kontrollregistrert i 2012. Resultatene analyseres i forhold til samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, bygningstyper og geografiske variasjoner. Undersøkelsen er del av Riksantikvarens overvåkningsprogram Gamle hus da og nå, som gjennomføres ved kontrollregistrering i felt hvert femte år i 18 utvalgte kommuner. 3. omdrev av feltregistreringen startet i 2010. Bygningene som inngår i undersøkelsen ble SEFRAK-registrert i perioden 1975-1995. Det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget i overvåkningsprogrammet for Skjåk kommune var 905 bygninger. Ved første gangs kontrollregistrering i 2002 var 154 av bygningene gått tapt og i 2007 ytterligere 35. I 2012 ble det registrert 30 nye tap, slik at antall gjenstående bygninger i 2012 er 686. 24 % av bygningene i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget i Skjåk er tapt. Det årlige tapet i perioden 2007 til 2012 er på 0,8 %.</p> <p>Abstract</p> <p>This report describes losses, alterations and current condition of SEFRAK-listed buildings older than 1900 in Skjåk municipality, Oppland County during the period 2007-2012, and a compilation of survey results covering the same period for the municipalities of Eidskog, Saltdal, Sandnes and Skjåk. These results have been analysed in relation to numerous factors, such as socio-economic sector, physical and social geography, demographics, and building types. Control surveys are carried out every fifth year in 18 selected municipalities. The third cycle of such surveys started in 2010. All the buildings were registered in SEFRAK between 1975 and 1995. The baseline figure for the control surveys in Skjåk was 905 buildings. By 2002, 154 buildings had been lost, with a further 35 by 2007. 30 new losses were discovered in 2012, bringing the total of remaining buildings down to 686. 24 % of the baseline figure for the control surveys in Skjåk municipality has been lost. Looking at the period 2007-2012 on its own, we find that the annual rate of loss is 0,8 %.</p>

Emneord Kulturminne, bygning, miljøovervåkning, kontrollregistrering, tap, endring, tilstand, Skjåk, Oppland
Keywords Cultural heritage, buildings, monitoring, control survey, loss, alteration, condition, Skjåk, Oppland

Avdelingsleder

Leidulf Mydland

Forord

Gamle hus da og nå er Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram for SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900. Målet med overvåkningsprogrammet er å få oversikt over utviklingen av tap, endringer og fysisk tilstand for SEFRAK-registrerte bygninger, gjennom kontrollregistrering i felt i utvalgte kommuner. Programmet ble opprettet i år 2000 og har et langsiktig perspektiv. Overvåkingsresultatene vil gi grunnlag for målrettede tiltak i fremtidig kulturminneforvaltning.

I alt 18 kommuner er med i dette miljøovervåkningsprogrammet, og kontrollregistrering foretas hvert femte år i hver av kommunene. I 2012 ble det foretatt kontrollregistrering i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk kommune.

1. og 2. omdrev av overvåkningsprogrammet, som ble avsluttet i henholdsvis 2004 og 2009, ble gjennomført av Kulturminnekompaniet. 3. omdrev, som pågår fra 2010 til og med 2014, gjennomføres av Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), på oppdrag fra Riksantikvaren.

Feltarbeidet i 2012 foregikk i mai, juni, august og september og ble gjennomført av Flavio Carniel, Knut Fageraas, Regin Meyer, Leidulf Mydland, Mari Solheim Sandsund, Johanne Sognnæs, Ola Storsletten og Åse Dammann. Anneli Nesbakken og Troels Pettersen har bidratt med metodeutvikling og presentasjon av kartverk og tabeller til registreringen, og kart og planstatus til rapportene. Grete Swensen har ansvar for kvalitetssikring. Resultater og rapporter er utarbeidet av Åse Dammann. Alle er ansatt ved NIKU.

Rapportene fra 3. omdrev er i stor grad utformet med samme systematikk som rapportene fra tidligere omdrev. Rapporter fra kontrollregistreringene er tilgjengelige som PDF-fil på www.ra.no og www.niku.no, og kan fås i papirformat hos Riksantikvaren.

Oslo, mars 2013

Åse Dammann, NIKU

Innholdsfortegnelse

0	Sammendrag	7
0.1	Kvantitative forandringer	7
0.2	Kvalitative forandringer.....	10
0.3	Årsak til tap og endring	12
0.4	Bruk av SEFRAK-registeret, planforhold m.m.....	13
1	Om prosjektet.....	14
1.1	Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)	14
1.1.1	Nasjonale mål	14
1.1.2	SEFRAK.....	14
1.1.3	Miljøovervåkingens gjennomføring.....	15
1.1.4	18 kommuner	16
1.1.5	Undersøkte SEFRAK-data.....	18
1.1.6	Parametere for MOV-undersøkelsen	20
1.1.7	Metode	21
1.1.8	Lagring av rådata og fotomateriale	22
2	Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen 2012.....	23
2.1	De utvalgte kommunene i MOV-undersøkelsen 2012.....	23
2.1.1	Undersøkte bygninger 2012	24
2.2	Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Skjåk 2012	25
3	Resultat.....	26
3.1	Tap	26
3.1.1	Tap – samlet	26
3.1.2	Tap – samfunnssektor	28
3.1.3	Tap – sosial miljøsammenheng	29
3.1.4	Tap – bygningstyper	30
3.1.5	Tapsårsaker.....	31
3.2	Endringer av gjenstående bygninger.....	32
3.2.1	Endringer – samlet.....	32
3.2.2	Endring – bygningstyper	33
3.3	Tilstand	36
3.3.1	Tilstand – samlet.....	36
3.3.2	Tilstand – sosial miljøsammenheng.....	37
3.3.3	Tilstand – bygningstyper	39

4	Geografiske variasjoner	40
4.1	Tap og geografiske variasjoner.....	42
4.1.1	Tap – områder: Skjåk øst og Skjåk vest	42
4.1.2	Tap – tettbygd/spredtbygd.....	43
4.2	Endringer og geografiske variasjoner	44
4.2.1	Endring – områder: Skjåk øst og Skjåk vest.....	44
4.2.2	Endring – tettbygd/spredtbygd	45
4.3	Tilstand og geografiske variasjoner	46
4.3.1	Tilstand – områder: Skjåk øst og Skjåk vest	46
4.3.2	Tilstand – tettbygd/spredtbygd.....	47
5	Utvikling og tendenser	48
5.1	Utviklingen i kommunen	48
5.2	Tendenser i trusselbildet.....	52
6	Samlet resultatoversikt MOV 2012	54
6.1	Kvantitative forandringer	54
6.2	Kvalitative forandringer.....	60
6.2.1	Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng	60
6.2.2	Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper	61
6.2.3	Tapsårsaker.....	62
	Figurliste	63
	Kilder.....	64
	Vedlegg.....	65
	Vedlegg 1: Tap, endring og tilstand i Skjåk fordelt på bygningstyper	65
	Vedlegg 2: Tap, endring og tilstand i Skjåk fordelt på registreringskretser	66
	Vedlegg 3: Kommune- og fylkeskart.....	67
	Vedlegg 4: Kart over tapte bygninger i Skjåk 3. omdrev	68
	Vedlegg 5: Kart over endrete bygninger i Skjåk 3. omdrev	69
	Vedlegg 6: Kart over trueete bygninger i Skjåk 3. omdrev.....	70

0 Sammendrag

0.1 Kvantitative forandringer

Undersøkellesgrunnlaget for Skjåk i 3. omdrev besto av 716 bygninger. Mellom 2007 og 2012 har 30 bygninger gått tapt, dvs. 4 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget. Dette tilsvarer et årlig tap på 0,8 % fra 2007 til 2012.

Til sammen er 306 bygninger i Skjåk registrert som endret (alle endringstyper). Dette tilsvarer 45 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev. Det betyr at det i 2012 er 86 flere endrete bygninger enn i 2007 og 93 flere enn i 2002.

17 bygninger i Skjåk er sterkt endret (endringstype A), det vil si 2 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev. Dette er 9 flere sterkt endrete bygninger enn i 2007. 14 % av de gjenstående bygningene har middels endringer (endringstype B) og 28 % har mindre endringer (endringstype C).

57 bygninger i Skjåk er sterkt truet. Dette tilsvarer 8 % av de gjenstående bygningene. I tillegg er 88 bygninger registrert som truet, en andel på 13 %. I 2007 var 16 % av de gjenstående bygningene i Skjåk sterkt truet.

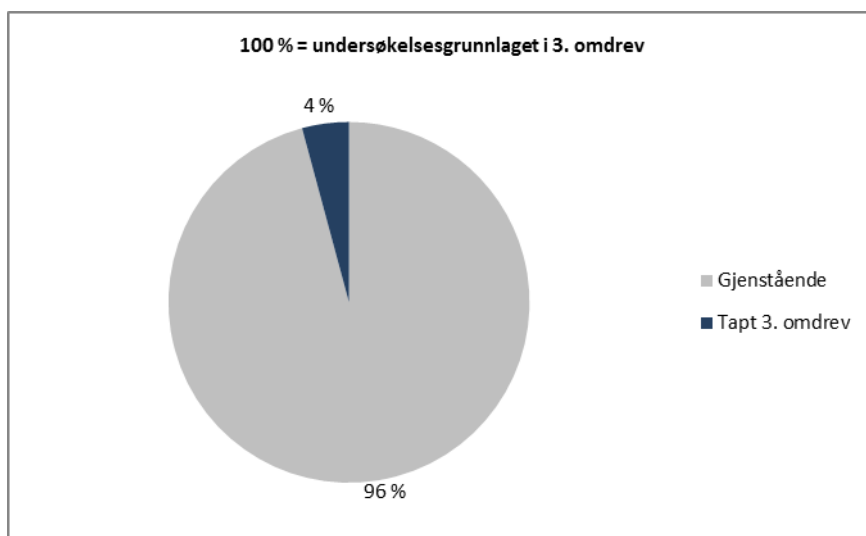
Til sammen er 104 av bygningene i Skjåk tapt, sterkt endret (endringstype A) eller sterkt truet. (ingen av bygningene er både sterkt endret og sterkt truet). Dette tilsvarer 15 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget for 2012.

Til sammen er 257 bygninger i Skjåk i tilnærmet samme form som ved den opprinnelige SEFRAK-registreringen, fratrukket bygninger som er tapt, truet, sterkt truet eller endret (alle endringstyper). Dette tilsvarer 36 % av undersøkelsesgrunnlaget for Skjåk i 3. omdrev. I 2007 var denne andelen på 47 %.

8 bygninger i Skjåk er registrert med står/status ukjent. Det betyr at man vet at bygningen står, men ikke om den er endret. For Skjåk utgjør dette litt over 1 % av de gjenstående bygningene i 2012.

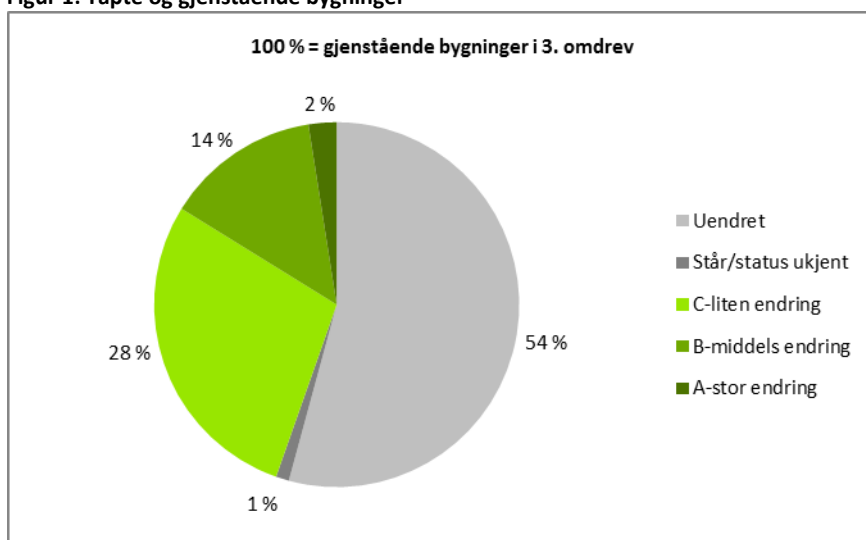

05130008020: Tre mindre uthus på Nedre Flekkøy i Nordberg krets ble registrert som tapt i 1. omdrev. Ingen av de tre gjenstående SEFRAK-bygningene har store endringer og alle er i god stand. Foto: RM, NIKU 2012.

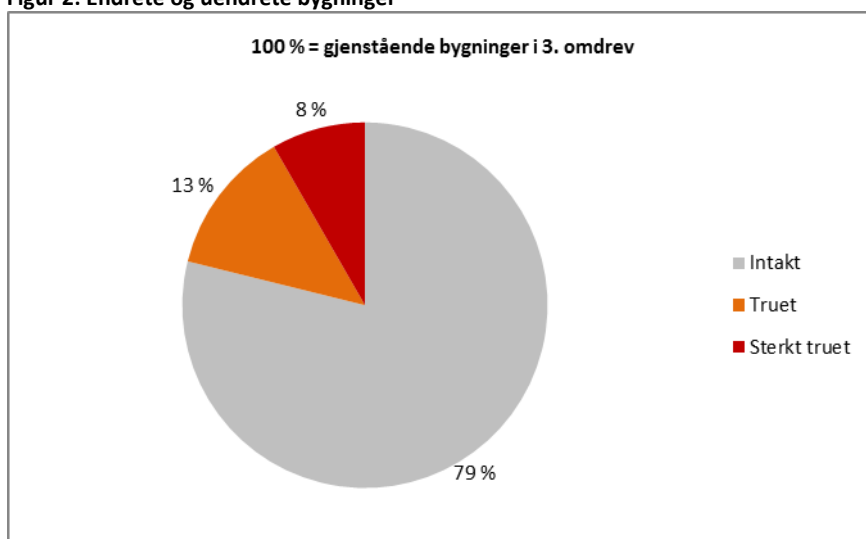
Undersøkelsesgrunnlag 3. omdrev	716
Tapt 3. omdrev	30
Gjenstående	686

Figur 1: Tapte og gjenstående bygninger

Uendret	372
Står/status ukjent	8
C-liten endring	195
B-middels endring	94
A-stor endring	17
Gjenstående 3. omdrev	686

Figur 2: Endrete og uendrete bygninger

Intakt	541
Truet	88
Sterkt truet	57
Gjenstående 3. omdrev	686

Figur 3: Bygningstilstand

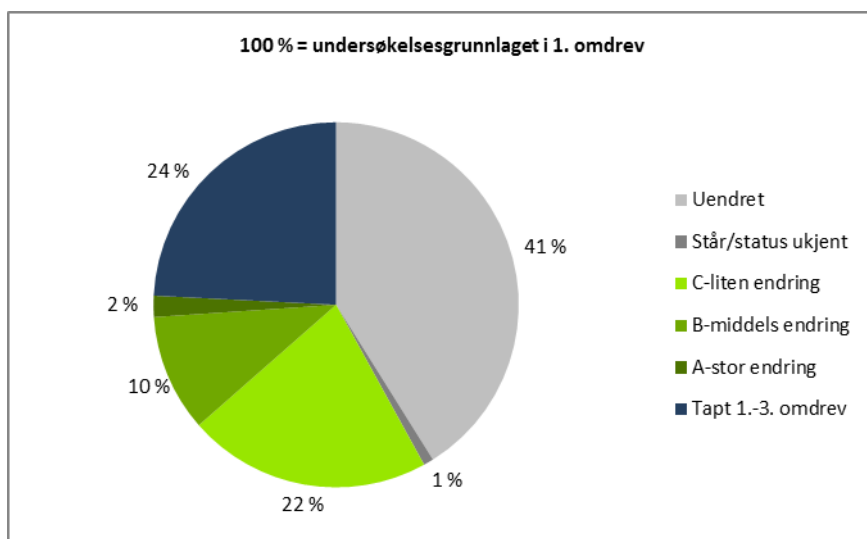
Akkumulert tap, endring og tilstand

Det akkumulerte tapet etter 3. omdrev i Skjåk er på 24 % av undersøkelsesgrunnlaget på 905 bygninger fra 1. omdrev. I 2. omdrev var det akkumulerte tapet på 21 %, og i 1. omdrev var det på 17 %.

Det akkumulerte antall endrete bygninger (alle endringstyper) etter 3. omdrev i Skjåk utgjør 34 % av undersøkelsesgrunnlaget for 1. omdrev. Til sammenligning var den akkumulerte andelen endrete bygninger 30 % i 2. omdrev og 23 % i 1. omdrev.

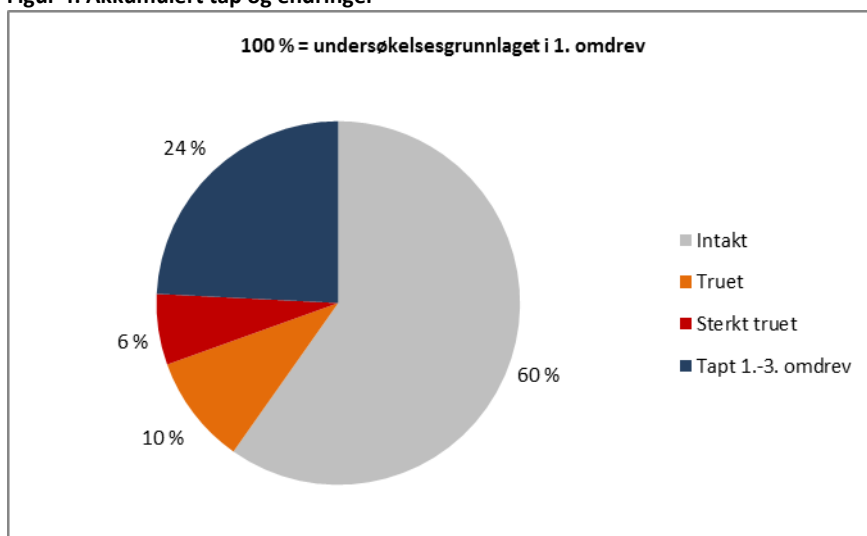
Den akkumulerte andelen bygninger som er sterkt truet etter 3. omdrev er på 6 % av undersøkelsesgrunnlaget for 1. omdrev. I tillegg er andelen som er registrert som truet på 10 %.

Den akkumulerte andelen bygninger som er tapt, sterkt truet eller sterkt endret (endringstype A) etter 3. omdrev i Skjåk utgjør 32 % av undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev. Til sammenligning var den akkumulerte andelen tapte, sterkt truete og/eller sterkt endrete bygninger 34 % i 2. omdrev og 32 % i 1. omdrev.

Uendret	372
Står/status ukjent	8
C-liten endring	195
B-middels endring	94
A-stor endring	17
Tapt 1.-3. omdrev	219
Undersøkelsesgrunnlag 1. omdrev	905

Figur 4: Akkumulert tap og endringer

Intakt	541
Truet	88
Sterkt truet	57
Tapt 1.-3. omdrev	219
Undersøkelsesgrunnlag 1. omdrev	905

Figur 5: Akkumulert tap og bygningstilstand

0.2 Kvalitative forandringer

Samfunnssektor

Flesteparten av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er knyttet til landbruk fiske, og fangst (97 %), og det er innenfor denne samfunnssektoren vi finner alle de tapte bygningene i kommunen i 3. omdrev (4 %). Tapsandelen har sunket siden 2. omdrev, da den var på 5 %.

Sosial miljøsammenheng

Når det gjelder sosial miljøsammenheng, tilhører 89 % av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev kategorien bonde, og tapsandelen i denne kategorien er som i 2. omdrev (4 %). Resten av de tapte bygningene i Skjåk er knyttet til husmannsvesen og arbeidermiljø, og i denne kategorien har tapsandelen sunket siden 2. omdrev (fra 9 % til 5 %). 8 % av bondens bygninger er sterkt truet, som tilsvarer gjennomsnittet for Skjåk samlet.

Bygningstyper

SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er forholdsvis jevnt fordelt på landbrukets ulike bygningstyper. I tillegg tilhører noen av SEFRAK-bygningene kategorien andre hustyper (hytter, forsamlingshus og overnattingssteder), men disse utgjør kun 1 % av undersøkelsesgrunnlaget i Skjåk kommune i 3. omdrev. Driftsbygningene i tunet har høyest tapsandel i 3. omdrev (6 %). Dette er imidlertid en forbedring fra 2. omdrev, da tapsandelen for driftsbygningene i tunet var på 7 %. Også for utmarkshusene har tapsandelen sunket i 3. omdrev (fra 5 % til 4 %), mens for de mindre uthusene er tapsandelen uendret (5 %). Selv om tapsandelen for bolighusene er lav (2 %) i forhold til gjennomsnittet i Skjåk (4 %), er dette den eneste bygningsgruppen hvor tapsandelen har økt siden 2. omdrev (fra 1 % til 2 %).

Driftsbygningene i tunet er mest utsatt for forfall i 3. omdrev. 16 % er sterkt truet, og i tillegg er 16 % registrert som truet. Også av de mindre uthusene og utmarkshusene er det en relativt høy andel og sterkt truete (7 %) og truete (11 % og 13 %), mens våningshusene ligger bedre an, med 3 % sterkt truete og 13 % truete bygninger. I kategorien andre hustyper, er ingen verken truet eller sterkt truet.

Endringstakten går raskest for bolighus/våningshus. I denne bygningsgruppen har andelen endrete økt fra 36 % til 52 %. I kategorien andre hustyper (1 % av bygningene), er 63 % endret. For alle bygningstypene, bortsett fra kategorien andre hustyper, er det de mindre endringene (C-endring) som dominerer.

Geografiske variasjoner

83 % av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev ligger i spredtbygde områder, og det er i disse områdene at tapsandelen er høyest i 3. omdrev (5 % mot 2 % i tettbygde områder). I 2. omdrev var det omvendt (4 % i spredtbygde mot 7 % i tettbygde områder). Andelen sterkt truete bygninger er imidlertid høyest i de tettbygde områdene (16 % mot 7 % i spredtbygde områder), og det samme var tilfelle i 1. og 2. omdrev. Når det gjelder bygninger som er registrert med den mildere formen: truet, er andelen noe høyere i spredtbygde enn i tettbygde områder (13 % mot 11 %). Andelen endrete bygninger er høyere i spredtbygde (47 %) enn i tettbygde områder (34 %), som i 1. og 2. omdrev.

68 % av SEFRAK-bygningene ligger i Skjåk øst, som er områdene nærmest Gudbrandsdalen. Tapsandelen i disse områdene har sunket siden 2. omdrev (fra 5 % til 4 %), mens tapsandelen i Skjåk

vest ligger uendret på 4 %, som i 2. omdrev. Den bygningstekniske tilstanden er dårligst i Skjåk øst, med høyest andel av både truete SEFRAK-bygninger (14 %) og sterkt truete (10 %). Også i 2. omdrev var tilstanden i Skjåk øst verre enn i Skjåk vest, mens i 1. omdrev var det omvendt.

Bygningsendringene er forholdsvis jevnt fordelt mellom østre og vestre områder av Skjåk, som i 1. og 2. omdrev, men med en liten overvekt av endrete bygninger i Skjåk vest (45 % mot 44 %).

05130005057: Tapsandelen for SEFRAK-bygninger i utmark og seter har sunket fra 5 % i 2. omdrev til 4 % i 3. omdrev. Men av de gjenstående seter- og utmarksbygningene er 7 % sterkt truet, i tillegg til at 13 % er registrert med den mildere formen: truet. Seterhuset på Lundalen i Øyom krets er uendret og intakt. Foto: KF, NIKU 2012.

0.3 Årsak til tap og endring

30 SEFRAK-bygninger er tapt i Skjåk kommune i 3. omdrev, og av disse var det 9 som ble registrert som truet i 2. omdrev. I forbindelse med kontrollregistreringen i 3. omdrev er 14 av de tapte bygningene registrert med ukjent tapsårsak (47 %), 10 er registrert som revet (34 %), 4 er falt i ruin (13 %), 1 er brent (3 %) og 1 er flyttet (3 %).

Andelen endrete SEFRAK-bygninger i Skjåk har økt markant siden 2. omdrev (fra 31 % til 45 %), men andelen sterkt endrete bygninger (2 %) er fremdeles lav i forhold til andelen av bygninger med små endringer. De fleste endringene er av laveste endringsgrad (28 %), en endringstype som omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet.

Flesteparten av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er knyttet til landbruket (97 %), og alle de tapte bygningene i kommunen i 3. omdrev (4 %) tilhører denne samfunnssektoren. Tapsandelen er høyest for driftsbygningene i landbruket (6 %), mindre uthus i tunet (5 %) og utmarkshus og seterbygninger (4 %). Også når det gjelder bygningsteknisk tilstand for de gjenstående SEFRAK-bygningene er tilstanden dårligst for hustypene som opprinnelig inngår i landbruksdriften. Driftsbygningene i tunet er mest utsatt for forfall i 3. omdrev (16 % sterkt truet og 16 % truet), og også for de mindre uthusene og utmarkshusene er tilstanden dårlig (7 % truet og henholdsvis 11 % og 13 % truet). Årsaken til bygningstapet i landbrukssektoren ligger blant annet i funksjonstømming på grunn av strukturendringer i landbruket, med synkende antall driftsenheter i jordbruket. Det står bedre til med våningshusene (2 % tap, 3 % sterkt truet og 13 % truet), noe som kan tyde på at folk blir boende, selv om driftsbygninger går ut av bruk når gårdsdriften nedlegges eller slås sammen i større driftsenheter. Den høye andelen endrete våningshus tyder også på at de er i bruk. Flere steder står imidlertid hele gårdstun fraflyttet og til forfalls.

At tapsprosenten er høyest i de spredtbygde områdene av kommunen (5 % mot 2 % i tettbygde) er også med på å underbygge inntrykket av at strukturendringene i jordbruket er en viktig faktor når det gjelder forfall og tap av SEFRAK-bygninger i Skjåk kommune. Også i de tettbygde områdene (Holemork og Langleite) er det landbruksbygninger som er sterkt truet. De fleste av disse bygningene ligger på gårder høyt i dalsiden, flere av dem er fraflyttet.

05130008037: Tapsandelen er høyest for driftsbygninger i landbruket i spredtbygde områder. Bygningene på Eiesar i Nordberg krets er i god stand og lite endret. Foto: RM, NIKU 2012.

0.4 Bruk av SEFRAK-registeret, planforhold m.m.

Alle saker om riving og endring av SEFRAK-bygninger i Skjåk kommune skal, i følge kommuneplanen, behandles i fylkeskommunen.¹ SEFRAK-skjemaer for Skjåk kommune er tilgjengelig gjennom Riksantikvarens BraArkiv. Kommunen har tilgang på digital kartavmerking og opplysninger fra SEFRAK gjennom et kommunesamarbeid i Nord-Gudbrandsdal, og gjennom InnlandsGis, en regional kartportal for Hedmark og Oppland.

I følge kommuneplanen er målsettingen for kulturminnepolitikken i Skjåk å styrke både identitet og næringsvirksomhet med bakgrunn i kulturminnevernet. En av hovedstrategiene som nevnes er å ha en oppdatert kulturminnevernplan. I kommuneplanens arealdel nevnes vern av kulturlandskap og kulturminner som del av kommunens strategi for å utvikle et godt lokalsamfunn, og for å ta vare på identitet skal all planlegging og utbygging vurderes i forhold til natur, kulturlandskap og kulturminne. I følge de generelle bestemmelsene i kommuneplanens arealdel skal man beholde seterbygningenes opprinnelige karakter ved restaurering og tilbygg, og det er gjort et viktig unntak fra kravet om kun ett husvære på setrene: Ved nybygging kan det gamle huset få stå, hvis det er knyttet sterk verneverdi til bygningen.²

Kommunedelplan for kulturminner, Kulturminnevernplan for Skjåk 2010-2014, gir en oversikt over fysiske og immaterielle kulturminner i kommunen og inneholder en liste over prioriterte kulturminner, deriblant bygninger. Planen peker på at mange SEFRAK-bygninger og hele gårdstun forfaller, men at kommunen mangler erfaringer og midler til å sikre bygningene. Det vises også til at enkeltobjekter er reddet ved hjelp av SMIL-midler og midler fra Kulturminnefondet.³

Tre av SEFRAK-bygningene i kontrollregistreringens 3. omdrev ligger i områder regulert til hensynssone (omsynssone) bevaring av kulturmiljø etter plan- og bygningsloven. En av disse bygningene er sterkt endret (A-endring), en er middels endret (B-endring) og en er registrert med liten endring (C-endring). Den sterkt endrete bygningen var truet i 2007, men er nå istandsatt.

222 bygninger ligger i områder som er regulert til omsynssone bevaring av kulturmiljø i kommuneplanens arealdel, i områdene Bråtå, Billingen, Bruheimsgrende og Ramstadstrond, der formålet er å ta vare på større sammenhengende kulturlandskap av spesiell karakter i regional målestokk. Fire av disse er prioriterte enkeltobjekt i kulturminnevernplanen, og en er fredet. Den fredete bygningen ble registrert med liten endring (C-endring) i 2007 og 2012. Blant de fire innenfor omsynssonen som er prioriterte enkeltobjekt i kommuneplanen, er tre uendret, og den fjerde bygningen ble registrert som middels endret (B-endring) i 2007 og 2012. Blant de øvrige 218 bygningene var 12 bygninger tapt i 3. omdrev, seks bygninger sterkt endret (A-endring) og 25 middels endret (B-endring), blant disse en sterkt truet og en truet bygning. 63 var registrert med liten endring (C-endring), og av disse var to sterkt truet og seks truet. De øvrige 109 var uendret, blant disse var 17 bygninger sterkt truet og 25 truet ved registreringen i 2012.

I tillegg til bygningene nevnt over, er det tre bygninger som er vurdert som prioriterte kulturminner i kulturminnevernplan for Skjåk, men som ikke har annen lovmessig beskyttelse. Alle disse tre er uendret i 2012, men en av dem vurderes som sterkt truet.

¹ Kommuneplan for Skjåk, 2011-20.

² Kommuneplan for Skjåk, 2011-20.

³ Kulturminnevernplan for Skjåk 2010-2014

1 Om prosjektet

1.1 Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)

I Riksantikvarens Strategi for miljøovervåking på kulturminnefeltet 2009-2020 heter det:

Kunnskap om kulturminnenes og kulturmiljøenes tilstand, hvordan de utvikler seg og årsaker til endringer, er en grunnleggende forutsetning for en faktabasert politikkutforming og forvaltning. Miljøovervåking (MOV) produserer resultater gjennom systematisk og langsiktig innhenting av data og bidrar dermed til denne kunnskapsutviklingen.

Miljøovervåking er et viktig verktøy for kulturminneforvaltningen. Gjennom standardiserte metoder produseres data som tolkes og analyseres. Resultatene skal bidra til et forutsigbart og konfliktforebyggende vernearbeid innenfor miljøvernforvaltningen. De skal også gi indikasjoner på kulturminnenes og kulturmiljøets tålegrense i forhold til naturlig og menneskeskapt slitasje. Tidlig varsling av en utvikling som kan slå negativt ut for kulturminner og kulturmiljøer er også en viktig intensjon med miljøovervåking.

Overvåkingsresultater kan dessuten bidra til rapportering i henhold til internasjonale forpliktelser.⁴

Gamle hus da og nå er ett av Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram. Målet med overvåkningsprogrammet er å få oversikt over utviklingen av tap, endringer og fysisk tilstand for SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900. Dette gjøres ved innsamling av data gjennom kontrollregistrering av et stort antall bygninger i felt i 18 utvalgte kommuner. Overvåkingsresultatene for denne bygningsmassen vil gi faktagrunnlag for målrettede tiltak i fremtidig forvaltning.

1.1.1 Nasjonale mål

Et overordnet miljømål er nedfelt i St.meld. nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner*: Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer skal ikke overstige 0,5 % innen 2020.⁵

Bygningene som inngår i overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* er utvalgt på bakgrunn av alder, og det innsamlede materialet gir et bredt tilfang av opplysninger om bestandsutviklingen for den eldre bygningsmassen i de 18 kommunene, uavhengig av bygningenes verneverdi.

1.1.2 SEFRAK

SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner. Sekretariatet, som ble opprettet i 1970, ledet fra 1975 en landsomfattende feltregistrering av eldre bygninger. SEFRAK-registeret omfatter i prinsippet alle bygninger eldre enn 1900, samt rester av bygninger og andre objekter. For noen områder ble også nyere bygninger registrert, f. eks. der krigshandlinger eller bybranner har ødelagt eldre bebyggelse. Det ble i alt registrert ca. 515 000 objekter i SEFRAK. Registreringen besto av kartfesting, oppmåling og fotografering av objektene, ved bruk av standardiserte skjema. Deler av tekstinformasjonen i SEFRAK-skjemaene er digitalisert og koblet til Matrikkelen.

SEFRAK-registrering innebærer ingen formell vernestatus for objektene, men SEFRAK-registeret er et viktig verktøy i forvaltningen av kulturminner og har verdi som kulturhistorisk kildemateriale.

⁴ Riksantikvaren: Strategi for miljøovervåking på kulturminnefeltet 2009-2020.

⁵ St.meld. nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner*.

I 1989 ble SEFRAK nedlagt som sekretariat, og ansvarsområdet ble overført til Riksantikvaren. SEFRAK-navnet ble beholdt som betegnelse på registeret som var bygd opp. Registreringene ble avsluttet i 1995.⁶

1.1.3 Miljøovervåkingens gjennomføring

I 1994 ble SEFRAK-registreringen fra 1973-74 i Nittedal kommune i Akershus kontrollregistrert, og utover 1990-tallet ble det gjennomført andre mindre overvåkingsprosjekter med kontroll av tidligere registrerte kulturminner, både bygninger og arkeologiske kulturminner.

Systematisk kontrollregistrering av SEFRAK-registrerte bygninger ble igangsatt i overvåkingsprogrammet *Gamle hus da og nå* i 2000. 18 kommuner inngår i overvåkingsprogrammet, og hver kommune blir kontrollregistrert hvert femte år. Hvert år blir det publisert kommunevise rapporter med resultater fra årets kontrollregistrering. Disse er tilgjengelige via Riksantikvarens og NIKUs hjemmesider.

Den opprinnelige SEFRAK-registreringen strakk seg over et lengre tidsrom, fra midten av 1970-tallet og frem til 1990-tallet. Dette betyr at de 18 kontrollkommunene i *Gamle hus da og nå* ble registrert i ulike år, og at tallene for tap, endring og tilstand i 1. omdrev av kontrollregistreringen refererer seg til ulike tidsspenn for de 18 kommunene. Kontrollresultatene fra 1. omdrev gir dermed et skjevt bilde med hensyn til sammenligning mellom kommunene. Tidsintervallene i den videre kontrollregistreringen er imidlertid faste og gir dermed et godt grunnlag for sammenligning kommunene imellom.

05130008085: Den landsomfattende SEFRAK-registreringen ble gjennomført i perioden 1973-1995. Bygningene ble kartfestet, oppmålt og fotografert. Kontrollregistrering i 18 utvalgte kommuner kom i gang i år 2000. I Skjåk kommune foregikk registreringene på 1970- og -80-tallet, og kontrollregistreringene startet i 2002. Kirkestuen ved Nordberg kirke ble SEFRAK-registrert i 1979. Huset er i 3. omdrev intakt, men er registrert med en mindre volumendring. Foto: SEFRAK.

⁶ Riksantikvarens hjemmeside. www.ra.no. Lest 17.2.2011.

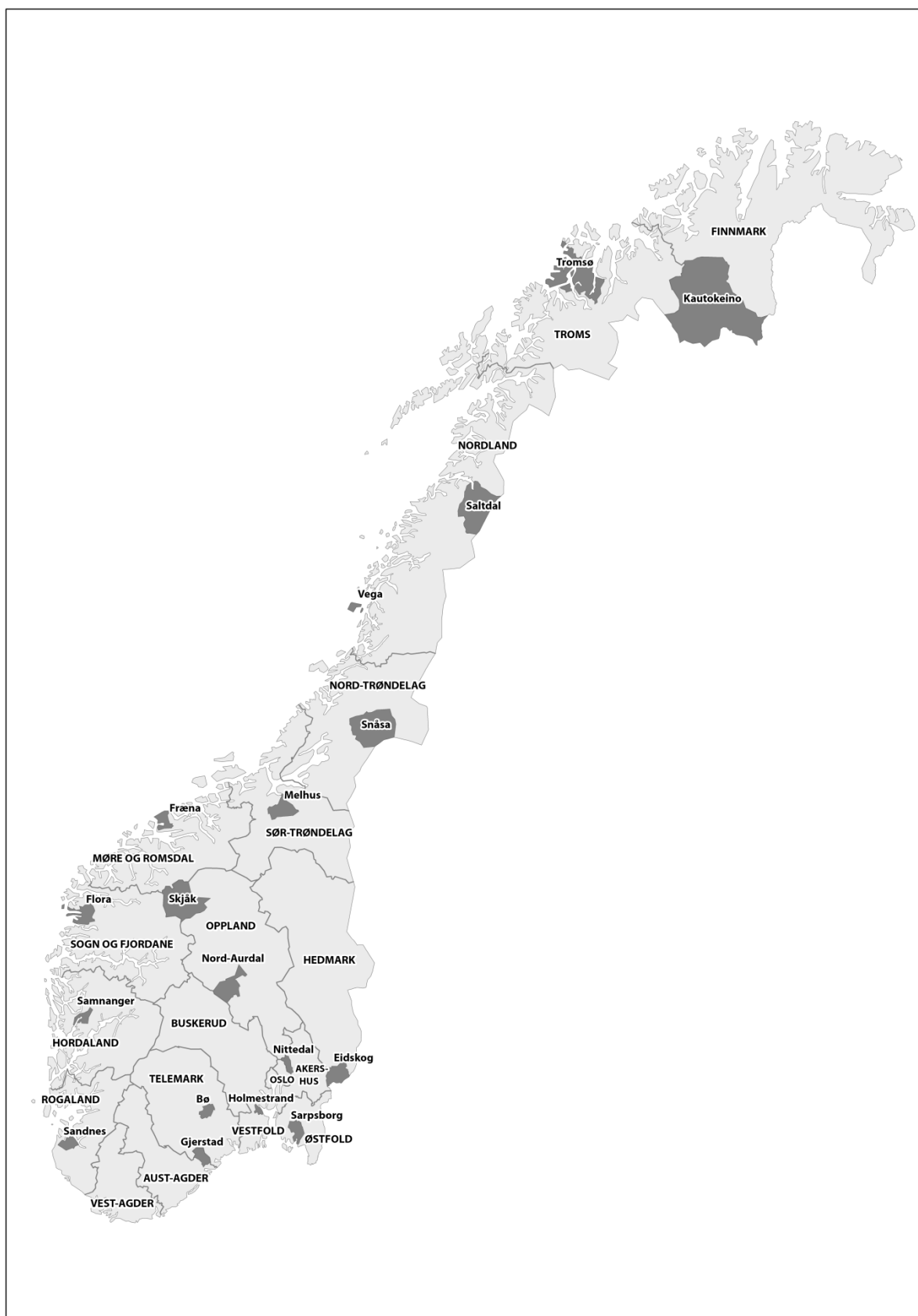
1.1.4 18 kommuner

De 18 kommunene som inngår i overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* utgjør en geografisk og samfunnsmessig bredde og er fordelt på 16 av landets fylker. 1. omdrev av kontrollregistreringen startet opp i 2000 og ble avsluttet i 2004, og 2. omdrev pågikk fra 2005 til 2009. 3. omdrev, som startet i 2010, vil pågå til og med 2014.

Tidspunkt for kontrollregistrering	Kommune	Fylke	Antall bygninger i 3. omdrev
2000-2005-2010	Fræna	Møre og Romsdal	703
	Gjerstad	Aust-Agder	544
	Kautokeino	Finnmark	20
	Nord-Aurdal	Oppland	1115
	Samlet 2010		2382
2001 (1994) -2006-2011 (Første kontrollregistrering i Nittedal ble gjennomført i 1994)	Nittedal	Akershus	260
	Tromsø	Troms	894
	Samlet 2011		1154
2002-2007-2012	Eidskog	Hedmark	791
	Saltdal	Nordland	373
	Sandnes	Rogaland	513
	Skjåk	Oppland	716
	Samlet 2012		2393
2003-2008-2013	Flora	Sogn og Fjordane	603
	Melhus	Sør-Trøndelag	1104
	Snåsa	Nord-Trøndelag	440
	Vega	Nordland	398
	Samlet 2013		2545
2004-2009-2014	Bø	Telemark	663
	Holmestrand	Vestfold	415
	Samnanger	Hordaland	345
	Sarpsborg	Østfold	1347
	Samlet 2014		2 770
	Samlet 2010-2014		11 244

05130001049: I Skjåk kommune har kontrollregistrering av SERFAK-bygninger blitt gjennomført i 2002, 2007 og 2012. Stabburene på Gjeilo søndre er intakt og har nye tak, etter stormen Dagmars herjinger i julen 2011. Foto: ÅD, NIKU 2012.

I Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram *Gamle hus da og nå* blir SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900 kontrollregistrert hvert femte år. Kontrollregistreringen foregår i 18 kommuner i til sammen 16 fylker.

1.1.5 Undersøkte SEFRAK-data

Utgangspunktet for overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* har vært å undersøke hvor mange av de opprinnelige SEFRAK-registrerte bygningene som går tapt, og i hvilken grad de gjenstående bygningene er endret eller truet. I tillegg til å undersøke de kvantitative endringene i kulturminnebestanden, det vil si antall tapte, endrete og truede bygninger, har man også ønsket å belyse enkelte kvalitative aspekter i endringsprosessene.

Med utgangspunkt i strukturen i SEFRAK-registeret, har man valgt ut fire kvalitative kategorier som er undersøkt nærmere. Disse kategoriene er samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, bygningstyper og geografiske variasjoner.

Samfunnssektor

Kategorien samfunnssektor tilsvarer bygningens opprinnelig funksjon og formål, som er klassifisert i SEFRAK-kodelisten for registrering av hus, rubrikk 12.

Sosial miljøsammenheng

Kategorien sosial miljøsammenheng tilsvarer opprinnelig sosial miljøsammenheng, som er klassifisert i SEFRAK-kodelisten for registrering av hus, rubrikk 14.

Bygningstyper

De syv hovedkategoriene av bygningstyper som blir brukt i rapportene skal fange opp typiske trekk ved eldre byggeskikk, med egne hus for ulike funksjoner og ressursutnytting. Betegnelsene som brukes er standardiserte for alle de 18 kommunene og fanger ikke opp lokale variasjoner av bygningsbenevning. For oversikt over resultatene fra kontrollregistreringen fordelt på flere ulike bygningstyper, viser vi til tabell i vedlegg 1 i rapporten.

Geografiske variasjoner

Et siktemål med overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* er å undersøke om geografiske variasjoner i beliggenhet påvirker kulturminnebestanden, og om visse strøk i en kommune er mer utsatt enn andre. For hver kommune er det derfor laget individuelt definerte, hensiktsmessige geografiske kategorier, for å analysere slike variasjoner. Hver geografisk kategori består av en eller flere av registreringskretsene i SEFRAK. Se kapittel 4.

SEFRAK-registreringen ble organisert i felt etter de samme registreringskretser som Statistisk sentralbyrå (SSB) har brukt i folketellingene fra 1970 og 1980. Kretsinnstillingen for Eidskog, Skjåk og Sandnes er organisert etter grensene som gjaldt ved folketellingen i 1970, mens Saltdal er organisert etter kretsinnstillingen som ble innført ved folketellingen i 1980. Kretsinnstillingen som SSB benyttet i 1980 inneholder flere kretser enn i 1970, fordi tettstedene var skilt ut som egne kretser i 1970, men ikke i 1980.⁷

For oversikt over resultatene fra kontrollregistreringen fordelt på alle registreringskretser, viser vi til tabell i vedlegg 2 i rapporten.

⁷ Broe, Unni og Solrun Skogstad 2009: *Gamle hus da og nå 2002-2007*. Status for SEFRAK-registrerte bygninger, Eidskog kommune, Hedmark fylke 2007, s. 11. Riksantikvaren 2009.

Kvalitative kategorier i kontrollregistreringen

Samfunnssektor

Fast bosetting uten næringstilknytning
 Industri/merkantil virksomhet
 Landbruk, fiske, fangst
 Andre sektorer

Sosial miljøsammenheng

Arbeider, husmann, tjenestemann
 Bonde
 Embetsverk, institusjon
 Fisker
 Annen næringsdrivende
 Ukjent

Bygningstyper

Bolighus/våningshus
 Bolig
 Våningshus
 Mindre uthus i/nær tunet
 Sidebygning
 Stabbur, loft
 Uthus knyttet til bolig/bygård
 Andre mindre uthus i/nær tunet
 Driftsbygninger i tunet
 Driftsbygning
 Fjøs, stall, låve
 Hus i utmark/seter
 Koie
 Kvern, sag
 Seterbu/sel
 Seterfjøs
 Seterløe
 Utløe, sommerfjøs
 Andre hus i utmark
 Andre hus på setra
 Naust, sjøhus, fyr m.m.
 Fyr mm
 Naust, sjøbu
 Rorbu
 Sjøhus, brygge
 Bygård
 Andre hustyper
 Bygdemagasin, telthus, tollbu
 Forretningsbygg
 Forsamlingshus
 Hotell, gjestgiveri, skysstasjon, kafé m.m.
 Hytte
 Kirke, kapell
 Kommunehus
 Kraftstasjon, transformatorstasjon
 Næringsbygg
 Skole/internat
 Stasjonsbygning
 Sykehus, pleiehjem
 Ukjent

Geografiske variasjoner

Områder basert på en eller flere registreringskretser
 Tettbygd/spredtbygd

1.1.6 Parametere for MOV-undersøkelsen

I overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* registreres ulike variabler av status, årsaker til tap, endring og bygningsteknisk tilstand. Utgangspunktet for vurdering av endringsgrad er bygningen slik den så ut ved første gangs SEFRAK-registrering, det vil si slik den fremstår på det opprinnelige SEFRAK-skjemaet. Både i vurderingen av endringsgrad og bygningens tilstand er det et element av skjønn, og likeledes kan en glidende overgang mellom forfall og tap være gjenstand for skjønnsmessig vurdering. Når er forfallet kommet så langt at bygningen må anses for tapt?

Når det gjelder endringer, vurderes det ikke om endringene er gode eller dårlige.

Parametere for kontrollregistreringen

<p>Status</p> <p><i>Tap:</i> Absolutt tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. Det betyr at huset fysisk sett er tapt eller flyttet til annet sted.</p> <p><i>Endret:</i> Endret i forhold til den opprinnelige SEFRAK-registreringen.</p> <p><i>Uendret:</i> Ingen eller mindre endringer i forhold til den opprinnelige SEFRAK-registreringen. Se nærmere presisering under C-liten endring.</p> <p><i>Står:</i> Ukjent endringsgrad. Brukes for enkelte bygninger hvor det er vanskelig å klassifisere endringsgrad. Årsaken kan være kvaliteten på det opprinnelige SEFRAK-skjemaet, eller huset kan være under oppussing/ombygging.</p> <p><i>Gjenoppstått:</i> Fra 2. omdrev ble gjenoppståtte hus tatt med som egen kategori. Hus som har vært midlertidig tatt ned, lagret ved tidligere kontrollregistrering, og som er satt opp igjen i tilnærmet opprinnelig materiale og fysisk sammenheng, blir registrert som gjenoppstått.</p>
<p>Årsaker til tap</p> <p><i>Brent/naturkatastrofe</i></p> <p><i>Falt i ruin</i></p> <p><i>Flytting:</i> Hus som er flyttet registreres som tapt, med unntak for flytting innen et snevert geografisk område, som for eksempel innenfor gårdstunet.</p> <p><i>Forfall/opprydding</i></p> <p><i>Offentlig vedtak/planvedtak</i></p> <p><i>Riving</i></p> <p><i>Ukjent</i></p>
<p>Endring ABC</p> <p><i>A-stor endring:</i> Sterk grad av ombygging. Endring av bygningens grunnflate. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelig volumkarakter er endret. Stor del av bygningen revet.</p> <p><i>B-middels endring:</i> Mindre omfattende ombygging. Utvidelse av bygningens grunnflate. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg det eksisterende bygningsvolum. Mindre del av bygningen revet.</p> <p><i>C-liten endring:</i> Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som panel, takbelegg og vinduer/listverk. Mindre endringer, som skifting mellom relativt moderne taktekke som bølgeblikk, eternitplater, asbestplater, aluminiumsplater, papp m.m. regnes ikke som endring. Det samme gjelder også utskifting av enkelte vinduer som har samme format, men hvor detaljene er vanskelig å kontrollere før/nå. Hvis panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men er av samme typer som ved den opprinnelige registreringen, vil dette i de fleste tilfelle ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen vil derfor ikke fange opp tap av autentisitet på detaljnivå.</p>
<p>Annen endring</p> <p><i>Deler av hus revet:</i> En typisk endring her er at deler av huset er bygd i lettere konstruksjon og er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømrete delen står igjen. Vanlig for driftsbygninger.</p> <p><i>Dokumentert stilhistorisk tilbakeført:</i> Tilbakeføring basert på dokumentert grunnlag.</p> <p><i>Tilbakeført til eldre uttrykk:</i> Endringer som representerer en tilbakeføring til eldre uttrykk eller stil.</p>
<p>Tilstand</p> <p><i>Intakt:</i> Huset står og er i normalt god teknisk tilstand.</p> <p><i>Truet:</i> Dårlig teknisk tilstand. Manglende vedlikehold over lengre tid.</p> <p><i>Sterkt truet:</i> Huset er i svært dårlig teknisk tilstand.</p>

1.1.7 Metode

Feltarbeid og registreringsmetode

Feltarbeidet i årets kommuner, Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk, ble gjennomført i mai, juni, august og september 2012.

I forkant av feltregistreringen ble det sendt brev til kommuner, fylkeskommuner og Sametinget med informasjon om prosjektet. For å spre informasjon til flest mulig av huseierne på forhånd, ble lokalpressen kontaktet i forkant av feltarbeidet.

Det er foretatt utvendig og visuell befaring, og bygningene er fotografert. Registrering av tap og tapsårsak, endringer og tilstand er innført i kommunevise Excel-tabeller sammen med data fra Matrikkelen og data fra tidligere omdrev av kontrollregistreringen.

For hver av kommunene har NIKU laget komplette digitale kartverk i ArcGIS med oversiktskart og detaljkart, basert på kartgrunnlag fra Statens kartverk, Geovekst. Papirkopier av kartene ble benyttet i felt. De kommunevise Excel-tabellene med alle bygningene i kontrollregistreringen ble koblet mot eksisterende digital kartfesting av SEFRAK-bygninger. Endringer og rettinger som var ført inn på papirkart i forbindelse med tidligere omdrev av kontrollregistreringen ble digitalisert. SEFRAK-data ble lagt inn sammen med detaljerte kartdata (FKB) for kommunene. På denne måten kunne vi i et samlet kartsett vise kartfesting og SEFRAK-id for alle bygningene som inngår i kontrollregistreringen.

For å identifisere bygningene og kunne sammenligne før og nå, ble papirkopier av de opprinnelige SEFRAK-skjemaene for alle bygningene tatt med i felt.

Resultatene er fremkommet ved bearbeiding i Excel av rådata fra feltregistreringen, samt data fra Matrikkelen og registreringsdata fra tidligere omdrev av kontrollregistreringen.

Noen metodiske betraktninger

NIKU har fra 2010 overtatt registreringsoppdraget i *Gamle hus da og nå* etter Kulturminnekompaniet. NIKU har tilstrebet å gjennomføre kontrollregistreringene på en slik måte at datamaterialet og rapportene fra de ulike omdrevene skal være sammenlignbare. Vi vil imidlertid peke på enkelte endringer når det gjelder metode, samt ulikhet i vurderinger, som kan gi noe avvik i resultatene i 3. omdrev, i forhold til tidligere omdrev.

Når det gjelder tapsårsaker, er det i 3. omdrev en markant større andel av de tapte bygningene som er registrert med tapsårsak ukjent, enn i tidligere omdrev. Årsaken til avviket kan være at Kulturminnekompaniet i 1. og 2. omdrev i større grad har hentet informasjon fra eiere eller andre informanter. En annen mulig årsak til avviket kan være at NIKU i 3. omdrev har praktisert et strengere krav til visshet når det gjelder å registrere konkrete tapsårsaker. Kontrollregistreringen i felt er kun utvendig og visuell og i utgangspunktet ikke basert på intervju med informanter. Det betyr at tapsårsaken i mange tilfeller ikke kan fastslås med sikkerhet. I alle disse tilfellene har vi registrert tapsårsaken som ukjent. Der hvor en konkret tapsårsak er fastslått i 3. omdrev, har enten eierne eller andre informanter vært til stede og gitt opplysninger, eller tapsårsaken har vært synlig og åpenbar.

Når det gjelder bygningstilstand, kan avvik i resultatene i 3. omdrev i forhold til tidligere omdrev skyldes at det i forkant av 3. omdrev ble innført en ny kategori for registrering av tilstand. I rapportene fra 2. omdrev er bygningstilstanden registrert som enten intakt eller sterkt truet. I 3. omdrev er det innført en ny kategori: truet, slik at de gjenstående bygningene nå blir registrert som

enten intakt, sterkt truet eller truet. Dette er en metodisk endring som kan gi noe avvik i resultatene for bygningstilstand i 3. omdrev i forhold til de to første omdrevene.

Når det gjelder endring, er det innført tre nye registreringskategorier i forkant av 3. omdrev. Alle endrete bygninger blir, som i tidligere omdrev, registrert med enten A-stor endring, B-middels endring eller C-liten endring, men i tillegg kan man fra og med 3. omdrev registrere at deler av bygningen er revet, at bygningen er tilbakeført til eldre uttrykk, eller at den er dokumentert stilhistorisk tilbakeført. For å gjøre resultatene fra 3. omdrev mest mulig sammenlignbare med resultatene fra tidligere omdrev, har vi valgt å fortsette med å registrere samtlige endrete bygninger som enten A, B eller C, og at de nye kategoriene kommer i tillegg.

1.1.8 Lagring av rådata og fotomateriale

Alle rådata fra 3. omdrev av feltregistreringen, samt planstatus for de enkelte bygningene er lagt inn i kommunevise Excel-tabeller sammen med data fra Matrikkelen og data fra tidligere omdrev av kontrollregistreringen. Alle foto fra 3. omdrev er merket med kommune-, krets- og bygningsnummer i samsvar med nummereringen på de originale SEFRAK-skjemaene. Alle rådata og alt fotomateriale fra 3. omdrev av kontrollregistreringen er lagret hos Riksantikvaren.

05130007051: I miljøovervåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* registreres tap og tapsårsak, endringer og tilstand for SEFRAK-bygninger eldre enn 1900, ved kontrollregistrering hvert femte år. Feltregistreringen er utvendig og visuell. Bygningene blir fotografert, slik som vist her, og fotomaterialet blir lagret hos Riksantikvaren. Foto: ÅD, NIKU 2012.

2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen 2012

2.1 De utvalgte kommunene i MOV-undersøkelsen 2012

De fire kommunene som inngår i kontrollregistreringen i 2012 er Eidskog kommune i Hedmark fylke, Saltdal kommune i Nordland fylke, Sandnes kommune i Rogaland fylke og Skjåk kommune i Oppland fylke.

I Saltdal og Sandnes bor størsteparten av befolkningen i tettstedsbebyggelse, mens flesteparten bor utenfor tettstedene i Eidskog og Skjåk. Befolkningsutviklingen i Eidskog og Skjåk har vært synkende siden oppstart av kontrollregistreringen i 2002, mens folketallet i Sandnes har steget jevnt i samme periode. I Saltdal gikk folketallet ned mellom 2002 og 2007, mens tallene for 2012 viser en svak vekst i folketallet siden 2007.

Kommune	Opprinnelig antall SEFRAK-bygninger	Folketall 2002	Folketall 2007	Folketall 2012	Framskrevet folketall 2040	Folketall i tettsted 2012	Andel folketall i tettsted 2012
Eidskog	1195	6 429	6 385	6 288	7 077	2 297	37 %
Saltdal	745	4 863	4 688	4 710	4 618	2 987	63 %
Sandnes	1231	54 929	60 507	67 814	99 491	62 886	93 %
Skjåk	1039	2 389	2 329	2 307	2 418	548	24 %

Befolkningsutvikling i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk kommune⁸

05130005008: Folketallet i Skjåk kommune har sunket siden 1. omdrev av kontrollregistreringen i 2002. 76 % av befolkningen bor utenfor tettsted i 2012. 83 % av SEFRAK-bygningene i kommunen ligger i spredtbygde strøk, slik som Vigstadmoen mellom Bismo og Lom. Foto: KF, NIKU 2012.

⁸<http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>. Lest 12.10.12

2.1.1 Undersøkte bygninger 2012

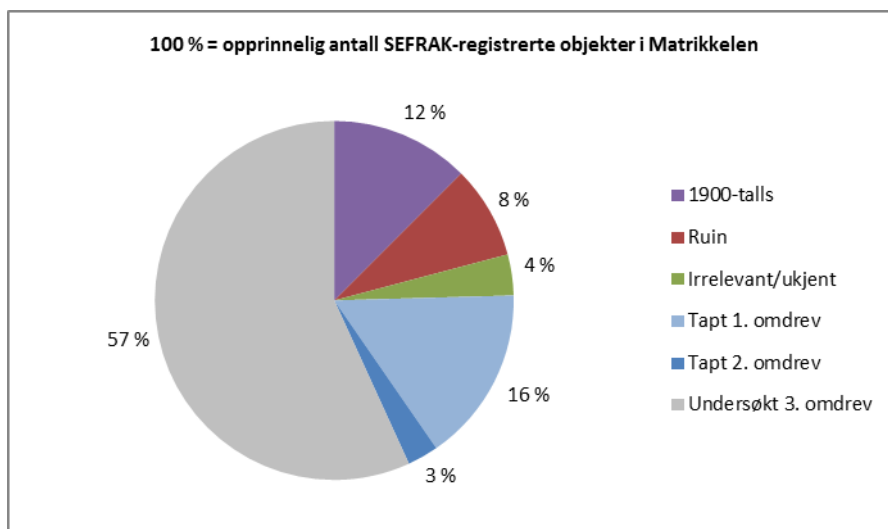
Kontrollregistreringen i overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* omfatter SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900. Grunnlagsmaterialet for kontrollregistreringen i 2012 i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk består av til sammen 2393 bygninger. Det opprinnelige antallet registrerte SEFRAK-objekter innlagt i Matrikkelen for disse kommunene var 4210. Det vil si at 1817 objekter er trukket fra dette opprinnelige antallet.

Følgende objekter ble trukket fra undersøkelsesgrunnlaget før oppstart av kontrollregistreringen:

- Bygninger yngre enn 1900
- Objekter registrert som ruin på SEFRAK-skjemaene
- Andre typer objekter enn bygninger
- Nyere bygninger oppført på gamle murer
- Bygninger med vanskelig fremkommelighet
- Bygninger med mangelfull registrering
- Bygninger med to ulike registreringsnummer

I tillegg blir tapte bygninger trukket fra undersøkelsesgrunnlaget for hvert omdrev.

Kommune	Opprinnelig antall SEFRAK-registreringer	1900-talls	Ruin	Irrelevant /ukjent	Undersøkt 1. omdrev	Tapt 1. omdrev	Tapt 2. omdrev	Undersøkt 3. omdrev
Eidskog	1195	122	33	13	1027	204	32	791
Saltdal	745	104	147	31	464	73	18	373
Sandnes	1231	286	128	36	781	235	33	513
Skjåk	1039	14	45	75	905	154	35	716
Samlet	4210	526	353	155	3177	666	118	2393

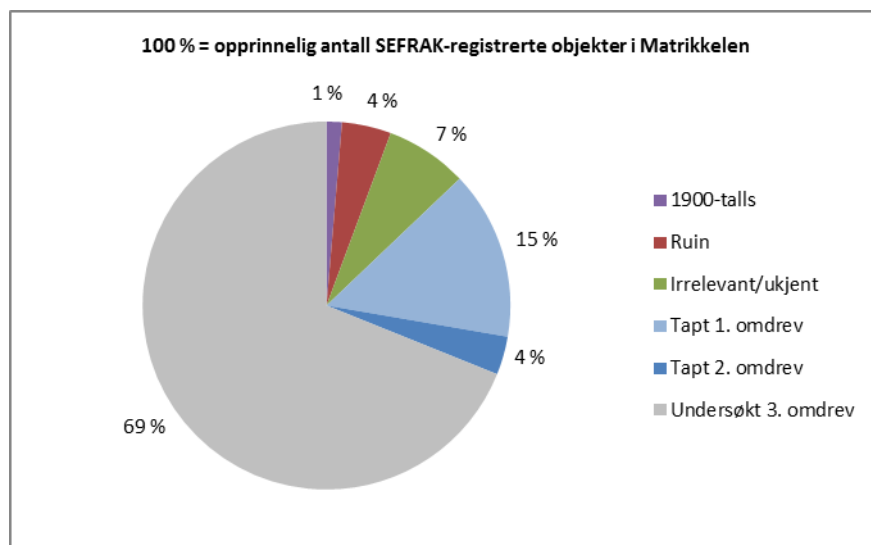

Figur 6: Undersøkelsesgrunnlaget i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk samlet i forhold til opprinnelige SEFRAK-registreringer

2.2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Skjåk 2012

Grunnlagsmaterialet for kontrollregistreringen i 2012 i Skjåk kommune består av 716 SEFRAK-registrerte bygninger fra før 1900. Det opprinnelige antallet registrerte SEFRAK-objekter innlagt i Matrikkelen for Skjåk var 1039. Det vil si at 323 objekter er trukket fra det opprinnelige antallet.

Kommune	Opprinnelig antall SEFRAK-registreringer	1900-talls	Ruin	Irrelevant /ukjent	Undersøkt 1. omdrev	Tapt 1. omdrev	Tapt 2. omdrev	Undersøkt 3. omdrev
Skjåk	1039	14	45	75	905	154	35	716

Figur 7: Undersøkelsesgrunnlaget i Skjåk i forhold til opprinnelige SEFRAK-registreringer

05130003102: Opprinnelig ble 1039 objekter SEFRAK-registrert i Skjåk kommune. I 3. omdrev var dette antallet redusert til et undersøkelsesgrunnlag på 716 bygninger, fratrukket 1900-tallsbygninger, ruiner, irrelevante og ukjente bygninger og bygninger tapt ved 1. og 2. omdrev av kontrollregistreringene. Den gamle skolebygningen på Marlo ble registrert som tapt i 1. omdrev, fordi den var tatt ned og lagret. Foto: SEFRAK.

3 Resultat

3.1 Tap

I dette kapitlet gjøres det rede for tapte SEFRAK-bygninger i Skjåk kommune i 3. omdrev. Se kart i vedlegg 4.

Med tap menes absolutt tap, det vil si at bygningen fysisk sett er borte eller at forfallet er kommet så langt at bygningen er tapt. Flytting til annet sted, for eksempel utenfor tunet, registreres som tap.

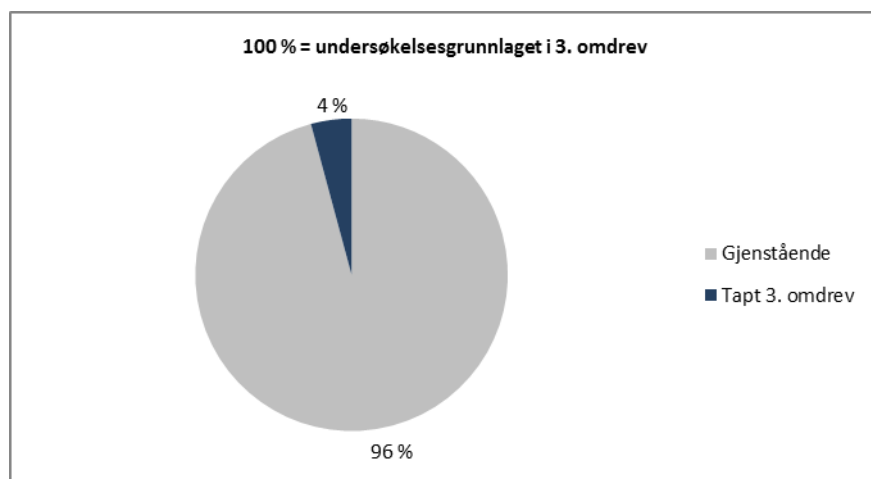
3.1.1 Tap – samlet

Av undersøkelsesgrunnlaget på 716 SEFRAK-bygninger i Skjåk kommune i 3. omdrev, er 30 bygninger tapt. Dette tilsvarer en tapsandel på 4 %. Det årlige tapet i Skjåk fra 2007 til 2012 er på 0,8 %.

Tapsprosenten i 3. omdrev i Skjåk er dermed lavere enn i 2. omdrev, da den var på 5 %, og markant lavere enn i 1. omdrev, da tapsandelen i Skjåk var på 17 %.

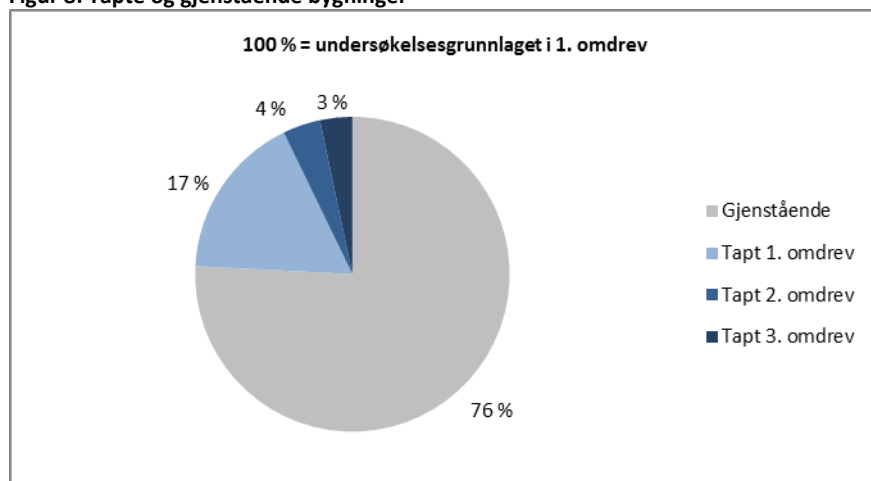
686 bygninger er gjenstående. Ingen av bygningene i Skjåk som var tapt i tidligere omdrev, er gjenoppstått i opprinnelig miljø i 3. omdrev.

Akkumulert tap etter 3. omdrev er på 24 %, med utgangspunkt i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget på 905 bygninger i 1. omdrev.

Undersøkelsesgrunnlag 3. omdrev	716
Tapt 3. omdrev	30
Gjenstående	686

Figur 8: Tapte og gjenstående bygninger

Undersøkelsesgrunnlag 1. omdrev	905
Tapt 1. omdrev	154
Tapt 2. omdrev	35
Tapt 3. omdrev	30
Gjenstående	686

Figur 9: Akkumulert tapte og gjenstående bygninger

05130010143: Bygninger som flyttes ut av tunet registreres som tapt i forbindelse med kontrollregistreringen i Gamle hus da og nå. Dette stabburet var under flytting i 2012 og er derfor registrert som tapt i denne sammenhengen. Foto: ÅD, NIKU 2012.

05130001010: For fire av de tapte SEFRAK-bygningene i 3. omdrev av kontrollregistreringen i Skjåk kommune er tapsårsaken at huset har falt i ruin. Foto: ÅD, NIKU 2012.

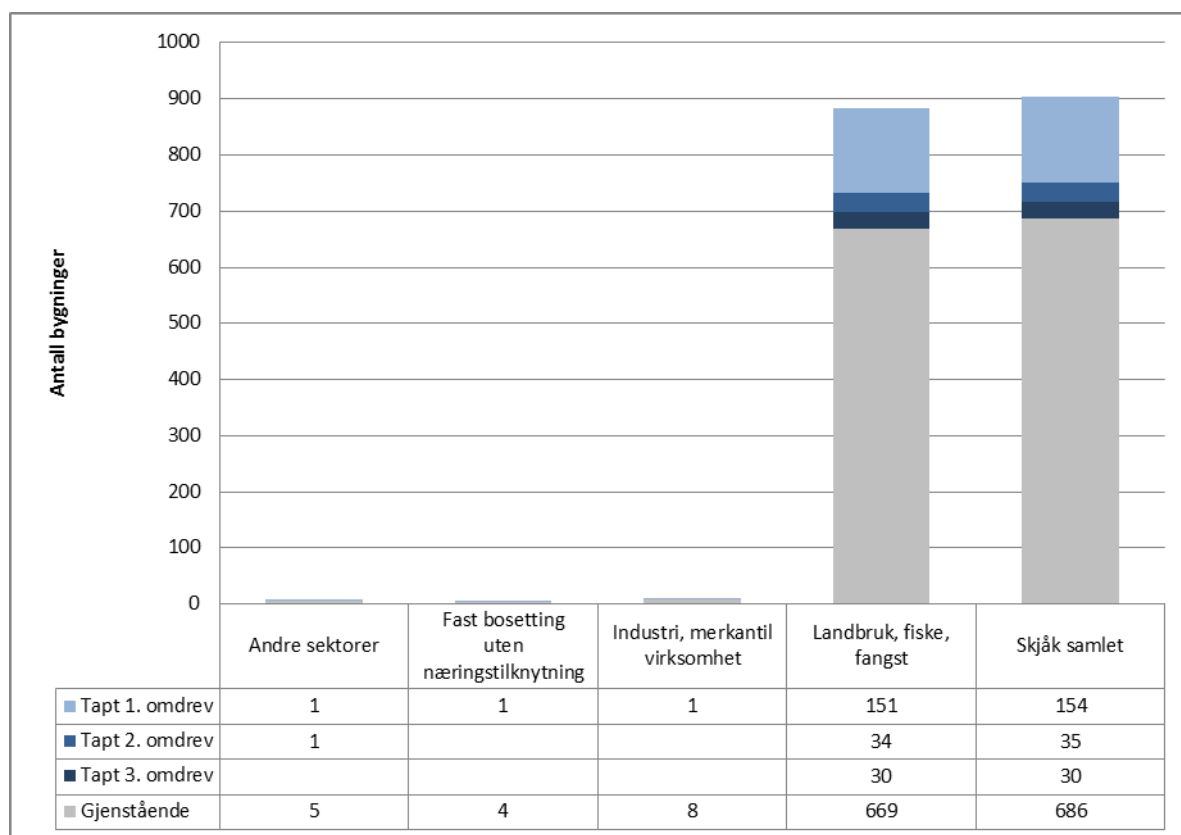

05130008005: Feltregistreringen i *Gamle hus da og nå* er utvendig og visuell og ikke basert på intervju med eier. Der hvor man ikke kan se spor av den gamle bygningen, hverken i utvendige materialer eller bygningsvolum, blir den opprinnelige SEFRAK-bygningen registrert som tapt. Her er den tidligere låven revet, og ny bygning er oppført på stedet. Foto: RM, NIKU 2012.

3.1.2 Tap – samfunnssektor

97 % av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er knyttet til landbruk fiske, og fangst, og det er innenfor denne samfunnssektoren vi finner alle de tapte bygningene i 3. omdrev. Tapsandelen i denne kategorien er på 4 %, som tilsvarer gjennomsnittlig tapsprosent i kommunen i 3. omdrev. Tapsandelen for bygninger i landbruket har sunket siden 2. omdrev, da den var på 5 %.

	Andre sektorer	Fast bosetting uten næringstilknytning	Industri og merkantil virksomhet	Landbruk, fiske, fangst	Samlet
Tapt 1. omdrev	14 %	20 %	11 %	17 %	17 %
Tapt 2. omdrev	17 %	0 %	0 %	5 %	5 %
Tapt 3. omdrev	0 %	0 %	0 %	4 %	4 %
Antall bygn 3. omdrev	5	4	8	699	716
Andel av Skjåk samlet	1 %	1 %	1 %	97 %	100 %

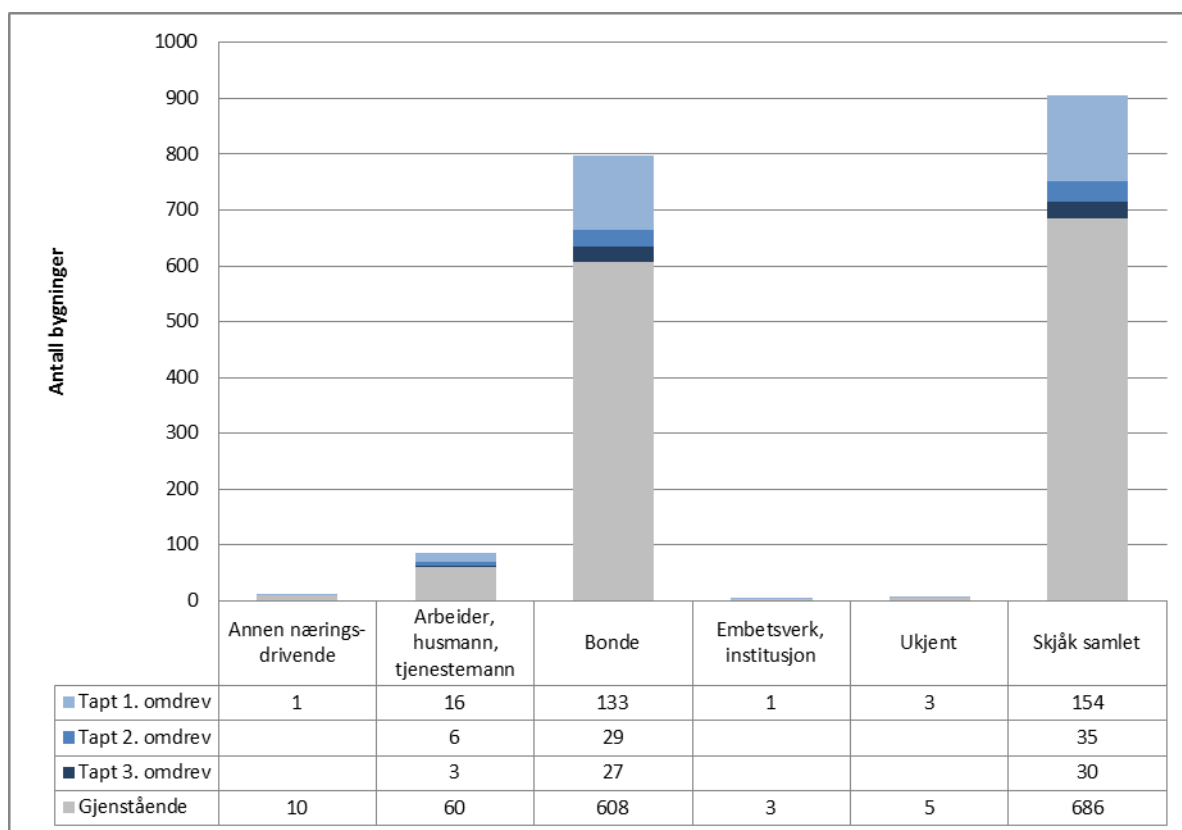

Figur 10: Tapte bygninger fordelt på samfunnssektor

3.1.3 Tap – sosial miljøsammenheng

89 % av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev tilhører opprinnelig bondemiljø. Tapsandelen i denne kategorien ligger uendret på 4 % som i 2. omdrev. Resten av de tapte bygningene i Skjåk ligger på opprinnelige husmannsplasser, og i denne kategorien har tapsandelen sunket siden 2. omdrev (fra 9 % til 5 %).

	Annen næringsdrivende	Arbeider, husmann, tjenestemann	Bonde	Embetsverk, institusjon	Ukjent	Samlet
Tapt 1. omdrev	9 %	19 %	17 %	25 %	38 %	17 %
Tapt 2. omdrev	0 %	9 %	4 %	0 %	0 %	5 %
Tapt 3. omdrev	0 %	5 %	4 %	0 %	0 %	4 %
Antall bygn 3. omdrev	10	63	635	3	5	716
Andel av Skjåk samlet	1 %	9 %	89 %	0,5 %	0,5 %	100 %

Figur 11: Tapte bygninger fordelt på sosial miljøsammenheng

3.1.4 Tap – bygningstyper

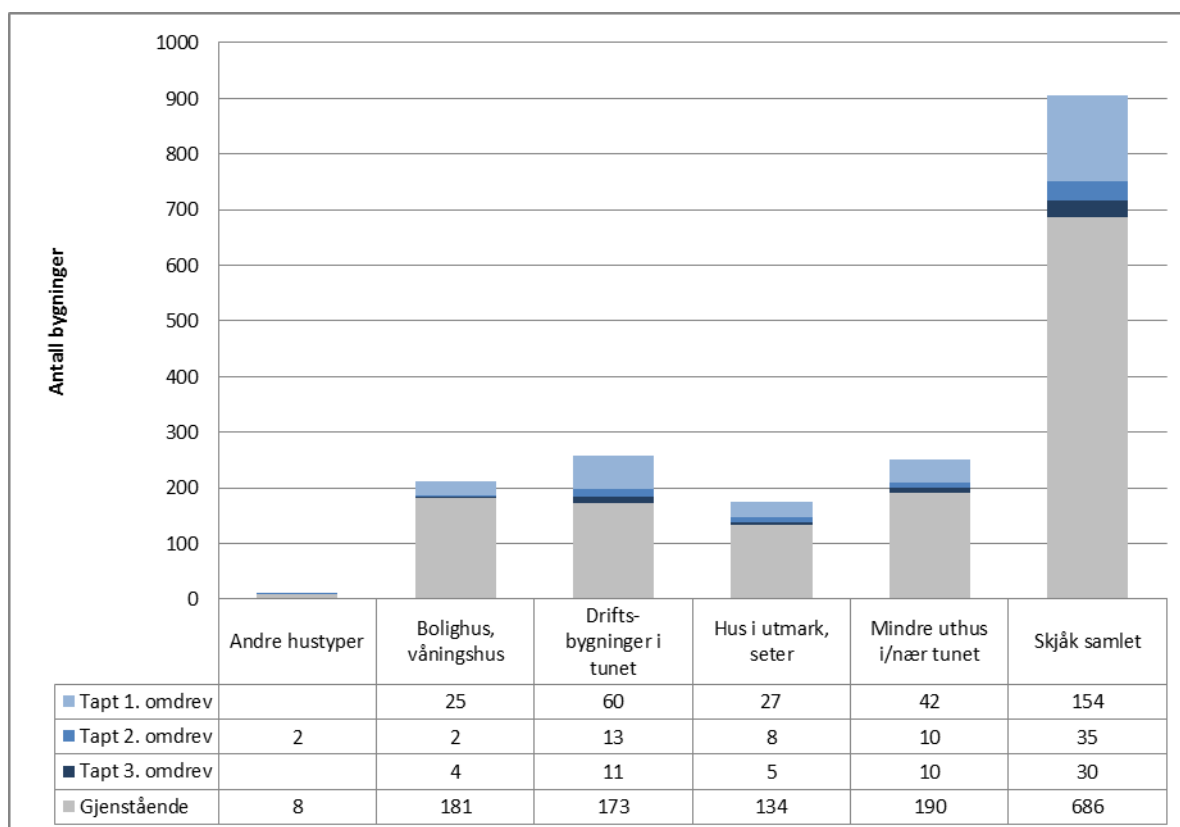
Se tabell i vedlegg 1 for detaljert resultatoversikt for alle bygningstyper.

SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er forholdsvis jevnt fordelt på de ulike hustypene i landbruket, i tillegg til kategorien andre hustyper (hytter, forsamlingshus og overnattingssteder), som utgjør kun 1 % av bygningene.

Høyest tapsandel har driftsbygningene i tunet, med 6 %. Dette er imidlertid en liten forbedring i forhold til 2. omdrev, da tapsandelen var på 7 %. Også for utmarkshusene har tapsandelen sunket siden 2. omdrev (fra 5 % til 4 %), mens for de mindre uthusene er tapsandelen uendret fra 2. omdrev (5 %).

Bolighusene er den eneste bygningsgruppen hvor tapsandelen har økt i forhold til 2. omdrev, men tapsandelen er likevel lav (2 %).

	Andre hustyper	Bolighus, våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark, seter	Mindre uthus i/nær tunet	Samlet
Tapt 1. omdrev	9 %	12 %	24 %	18 %	16 %	17 %
Tapt 2. omdrev	20 %	1 %	7 %	5 %	5 %	5 %
Tapt 3. omdrev	0 %	2 %	6 %	4 %	5 %	4 %
Antall bygn 3. omdrev	8	185	184	139	200	716
Andel av Skjåk samlet	1 %	26 %	26 %	19 %	28 %	100 %

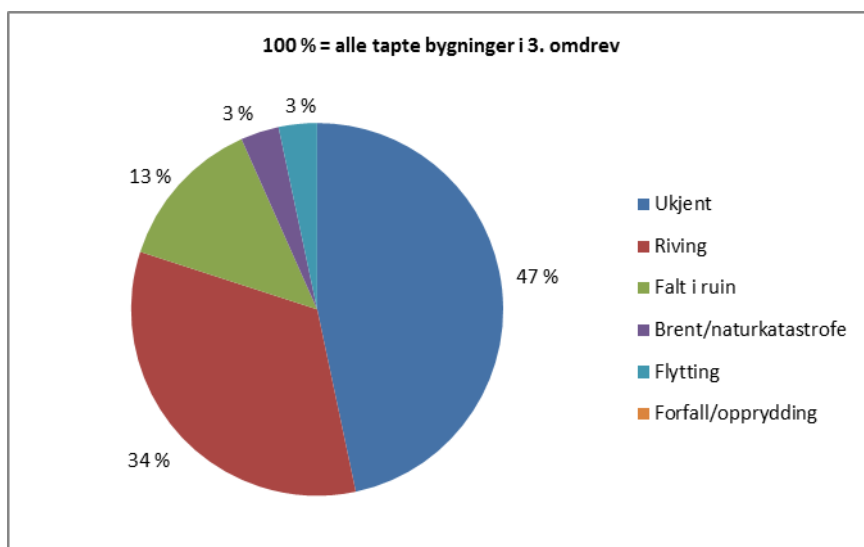
Figur 12: Tapte bygninger fordelt på bygningstype

3.1.5 Tapsårsaker

Følgende tapsårsaker blir registrert i felt: forfall/opprydding, falt i ruin, riving, offentlig vedtak/planvedtak, flytting, brent/naturkatastrofe og ukjent.

30 bygninger er tapt i Skjåk kommune i 3. omdrev, og av disse var det 9 som ble registrert som truet i 2. omdrev. I forbindelse med kontrollregistreringen i 3. omdrev er 14 av de tapte bygningene registrert med ukjent tapsårsak (47 %), 10 er registrert som revet (34 %), 4 er falt i ruin (13 %), 1 er brent (3 %) og 1 er flyttet (3 %).

	Ukjent	Riving	Falt i ruin	Brent/naturkatastrofe	Flytting	Forfall/opprydding
Tapt 1. omdrev	8 %	23 %	16 %	3 %	13 %	37 %
Tapt 2. omdrev	6 %	6 %	48 %	0 %	9 %	31 %
Tapt 3. omdrev	47 %	34 %	13 %	3 %	3 %	0 %

Ukjent	14
Riving	10
Falt i ruin	4
Brent/naturkatastrofe	1
Flytting	1
Forfall/opprydding	0
Tap totalt	30

Figur 13: Tapsårsaker

05130004019: 4 av de tapte SEFRAK-bygningene i Skjåk er registrert med tapsårsaken «falt i ruin», slik som dette eldhuset. Overgangen mellom sterkt forfall og ruin er glidende, men når taket er falt inn og omgivelsene er gjengrodd, er det grunn til å registrere bygningen som tapt. Foto: ÅD, NIKU 2012.

3.2 Endringer av gjenstående bygninger

I dette kapittelet gjøres det rede for endringer på de gjenstående SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev. Se kart i vedlegg 5.

Av undersøkelsesgrunnet på 716 bygninger i 3. omdrev, er 686 bygninger gjenstående, slik det er gjort rede for i kapittel 3.1.1.

3.2.1 Endringer – samlet

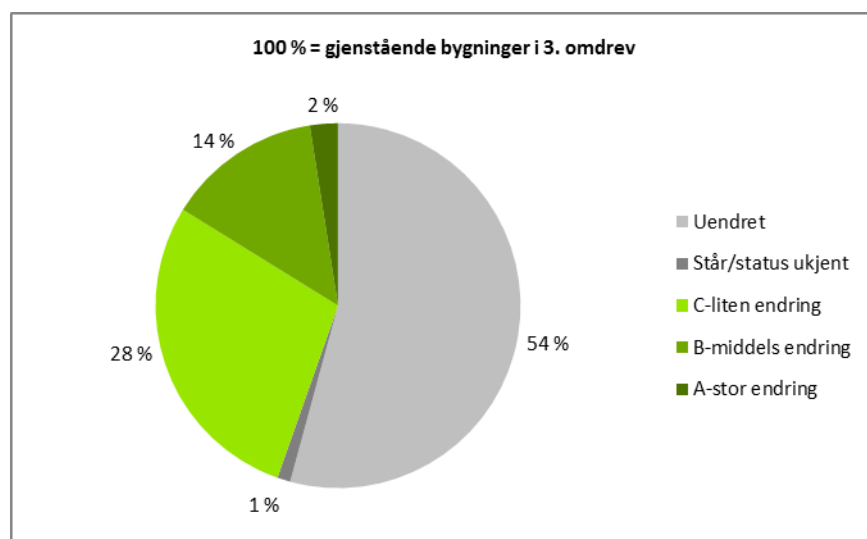
Til sammen er 306 bygninger i Skjåk registrert som endret (alle endringstyper). Dette tilsvarer 45 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev. Det betyr at det i 2012 er 86 flere endrete bygninger enn i 2007 og 93 flere enn i 2002. Andelen har økt fra 31 % i 2. omdrev og 28 % i 1. omdrev.

Flesteparten av de endrete bygningene har den svakeste endringsgraden C-liten endring. Dette er samme mønster som i 1. og 2. omdrev. Andelen av de gjenstående bygningene i 3. omdrev med endringsgrad C er 28 %. 14 % av bygningene har endringsgrad B-middels endring og 2 % er registrert med A-stor endring. Mye av det alminnelige bygningsvedlikeholdet faller inn under endringstype C.

4 av bygningene med C-liten endring er tilbakeført til eldre uttrykk. I 17 tilfeller er deler av bygningen revet. Dette gjelder 3 av de sterkt endrete bygningene og 14 av de middels endrete.

I 3. omdrev er det 8 bygninger i Skjåk som er registrert med ukjent endringsstatus, som tilsvarer 1 % av undersøkelsesgrunnet.

	A-stor endring	B-middels endring	C-liten endring	Alle endringer	Står/ukjent endringsstatus	Uendret
1. omdrev	1 %	7 %	20 %	29 %	4 %	67 %
2. omdrev	1 %	9 %	20 %	31 %	4 %	65 %
3. omdrev	2 %	14 %	28 %	45 %	1 %	54 %

Uendret	372
Står/status ukjent	8
C-liten endring	195
B-middels endring	94
A-stor endring	17
Gjenstående 3. omdrev	686

Figur 14: Endringer

3.2.2 Endring – bygningstyper

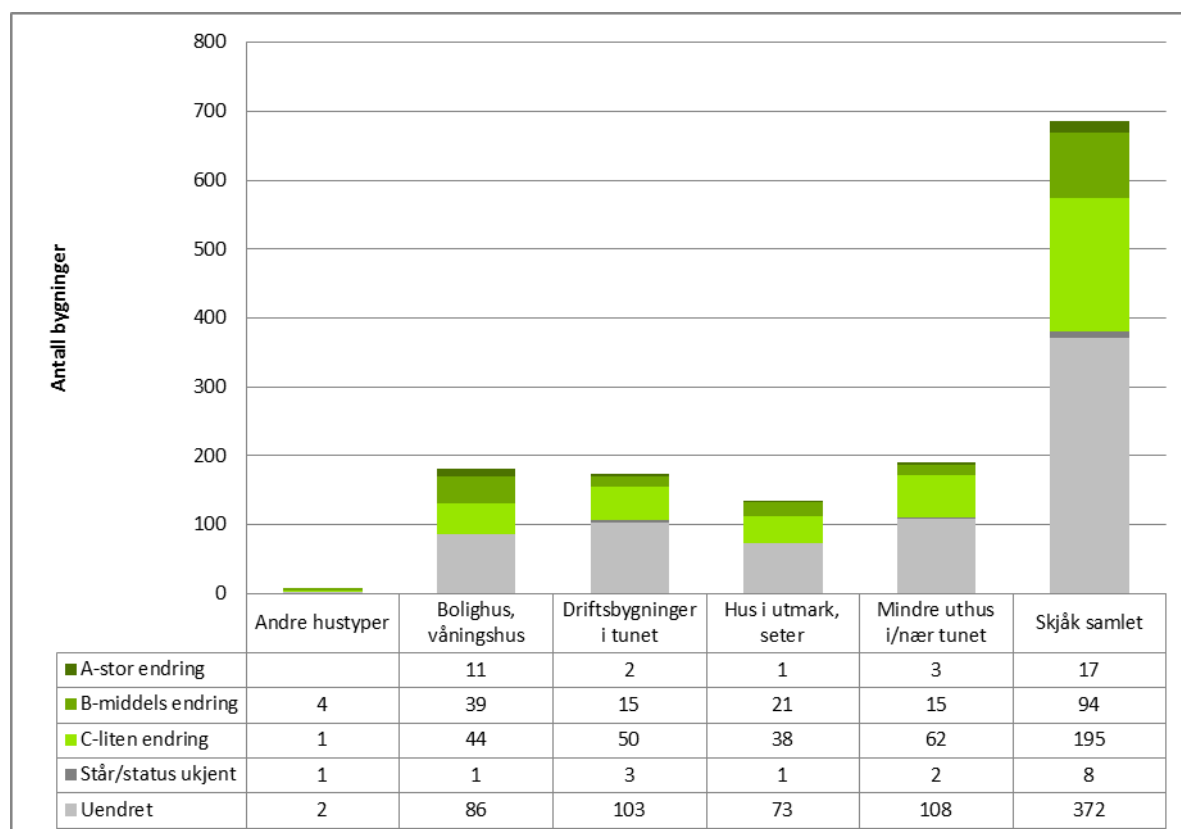
Se tabell i vedlegg 1 for detaljert resultatoversikt for alle bygningstyper.

SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er forholdsvis jevnt fordelt på de ulike hustypene i landbruket. Kategorien andre hustyper (hytter, forsamlingshus og overnattingssteder) utgjør kun 1 % av bygningene, og så mange som 63 % av disse er endret.

Endringstakten har vært høyest for bolighus/våningshus. I denne bygningsgruppen er det blitt 16 % flere endrete siden 2. omdrev, en økning fra 36 % til 52 % endrete.

I alle bygningskategoriene bortsett fra andre hustyper, er det de mindre C-endringene som dominerer.

	Andre hustyper	Bolighus, våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark, seter	Mindre uthus i/nær tunet	Samlet
Endringer 1. omdrev	27 %	33 %	25 %	30 %	27 %	29 %
Endringer 2. omdrev	50 %	36 %	25 %	32 %	30 %	31 %
Endringer 3. omdrev	63 %	52 %	39 %	45 %	42 %	45 %
A-stor endring	0 %	6 %	1 %	1 %	2 %	2 %
B-middels endring	50 %	22 %	9 %	16 %	8 %	14 %
C-liten endring	13 %	24 %	29 %	26 %	33 %	28 %
Antall gjenstående	8	181	173	134	190	686
Andel av Skjåk samlet	1 %	26 %	25 %	20 %	28 %	100 %

Figur 15: Endringer fordelt på bygningstyper

05130011131: Som i 1. og 2. omdrev er våningshus/bolighus en bygningsgruppe med høy andel endrete (52 %). 22 % av våningshusene har mindre volumendringer, slik som dette tilbygget på fjellstuen på Grotli, mens i 24 % av tilfellene er det bare bygningens overflater som er endret. Foto: KF, NIKU 2012.

05130010125: 45 % av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er registrert som endret i 3. omdrev. De fleste endringene er C-endringer (28 %), det vil si endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som ny panel, takbelegg og vinduer/listverk. Foto: ÅD, NIKU 2012

05130001055: 45 % av de gjenstående SEFRÅK-bygningene i Skjåk kommune er endret, men kun 2 % har store volumendringer, slik som dette istandsatte og påbygde våningshuset i Gjeilo krets. Foto: ÅD, NIKU 2012.

05130008085: I noen tilfeller er deler av bygningen revet. I Skjåk gjelder dette 17 bygninger, blant annet Kyrkjestugu i Nordberg, hvor den østlige enden av bygningen er fjernet. Inngangspartiet er også endret, og de tidligere takplatene er skiftet ut med torv. Foto: RM, NIKU 2012.

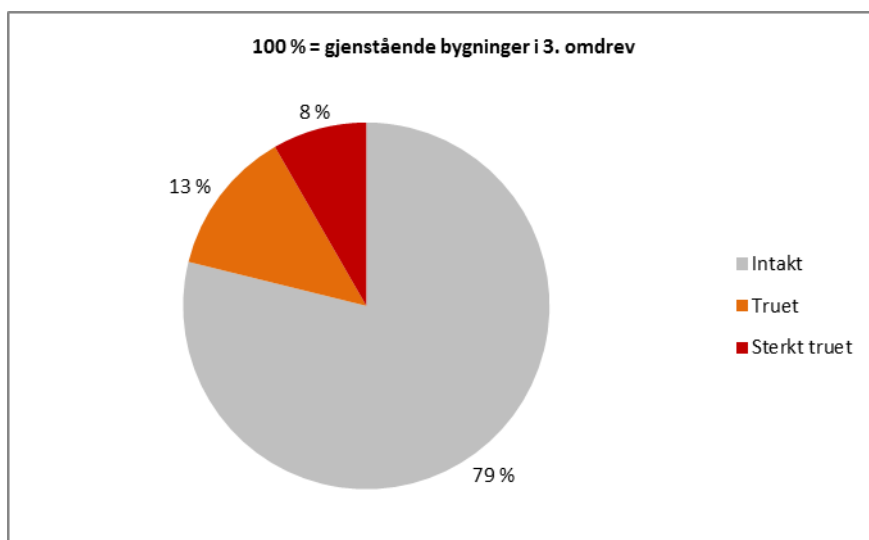
3.3 Tilstand

I dette kapittelet gjøres det rede for den bygningstekniske tilstanden for de gjenstående SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev. Se kart i vedlegg 6.

Av undersøkelsesgrunnlaget på 716 bygninger i 3. omdrev, er 686 bygninger gjenstående, slik det er gjort rede for i kapittel 3.1.1.

3.3.1 Tilstand – samlet

Det er i alt 57 bygninger som er sterkt truet i Skjåk i 3. omdrev. Dette tilsvarer 8 % av de 686 gjenstående bygningene. I tillegg er 88 bygninger registrert som truet, det vil si 13 %. I 2. omdrev var 16 % av de gjenstående bygningene truet. Av de 112 bygningene som var truet i 2. omdrev, er det 19 som er tapt i 3. omdrev, mens 46 er registrert som sterkt truet, og 38 er registrert med den mildere formen truet. 9 bygninger som var truet i 2. omdrev, er nå registrert som intakt. 50 av bygningene som var intakt i 2. omdrev, er truet i 3. omdrev, og 11 er sterkt truet.

Intakt	541
Truet	88
Sterkt truet	57
Gjenstående 3. omdrev	686

Figur 16: Bygningstilstand

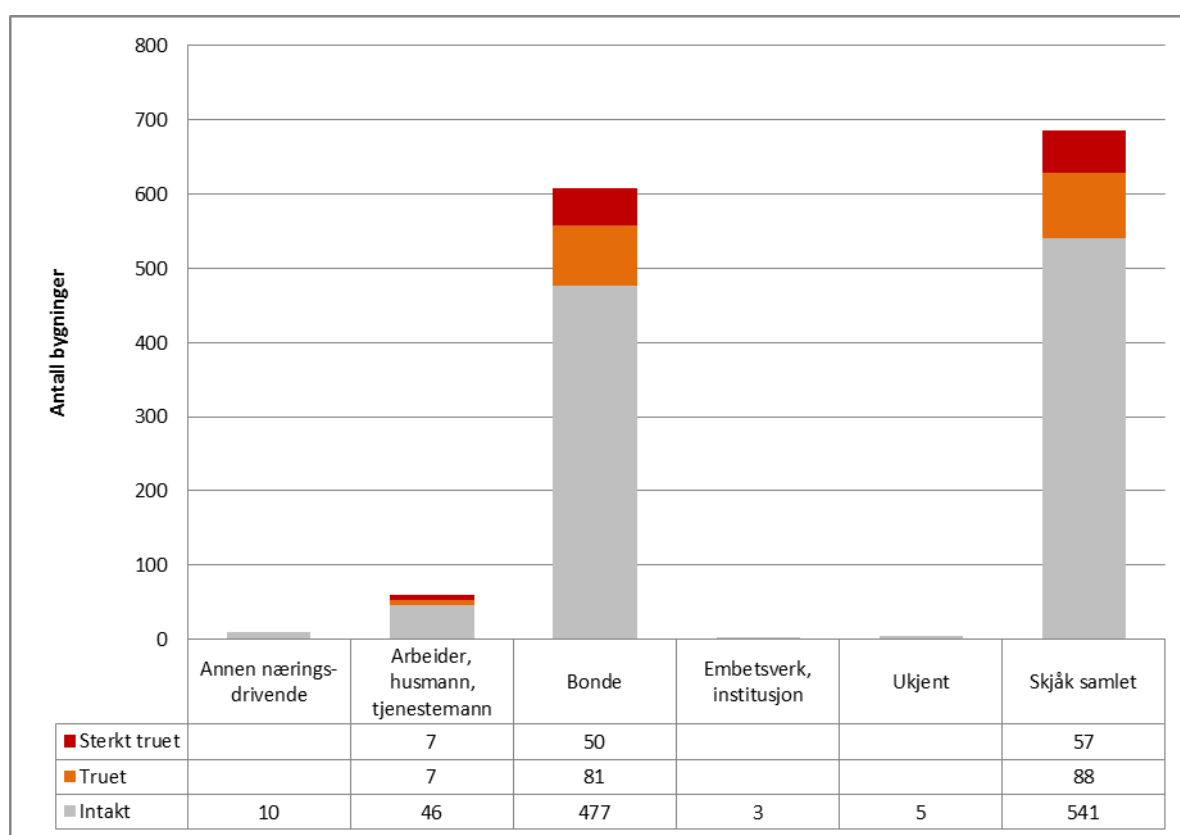

05130007001: 9 av de 112 SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune som var truet i 2. omdrev, er i 3. omdrev registrert som intakt, blant annet dette istandsatte og påbygde våningshuset, som ligger i Langleite krets. Foto: ÅD, NIKU 2012.

3.3.2 Tilstand – sosial miljøsammenheng

Når det gjelder sosial miljøsammenheng, utgjør bondens bygninger 89 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev. Av disse bygningene er 8 % sterkt truet, som tilsvarer gjennomsnittet for Skjåk samlet. Dette er en forbedring fra 2. omdrev, da andelen sterkt truede bygninger i denne kategorien var på 17 %. I tillegg til at 8 % av bondens bygninger er sterkt truet, er 13 % registrert som truet.

	Annen næringsdrivende	Arbeider, husmann, tjenestemann	Bonde	Embetsverk, institusjon	Ukjent	Samlet
Sterkt truet 2. omdrev	10 %	17 %	16 %	0 %	0 %	16 %
Sterkt truet 3. omdrev	0 %	12 %	8 %	0 %	0 %	8 %
Truet 3. omdrev	0 %	12 %	13 %	0 %	0 %	13 %
Antall gjenstående	10	60	608	3	5	686
Andel av Skjåk samlet	1 %	9 %	89 %	0 %	1 %	100 %

Figur 17: Bygningstilstand fordelt på sosial miljøsammenheng

05130007022: Av gjenstående SEFRAK-bygninger i Skjåk, er det driftsbygningene i tunet som er bygningsgruppen med høyest andel sterkt truede og truede i 3. omdrev. Funksjonstømming er en av årsakene til forfall. Foto: ÅD, NIKU 2012.

05130005039: Våningshusene har gjennomsnittlig best bygningsteknisk tilstand av SEFRAK-bygningene i Skjåk. Dette våningshuset i Øyom krets er registrert som intakt i alle tre omdrev av kontrollregistreringen. Foto: KF, NIKU 2012.

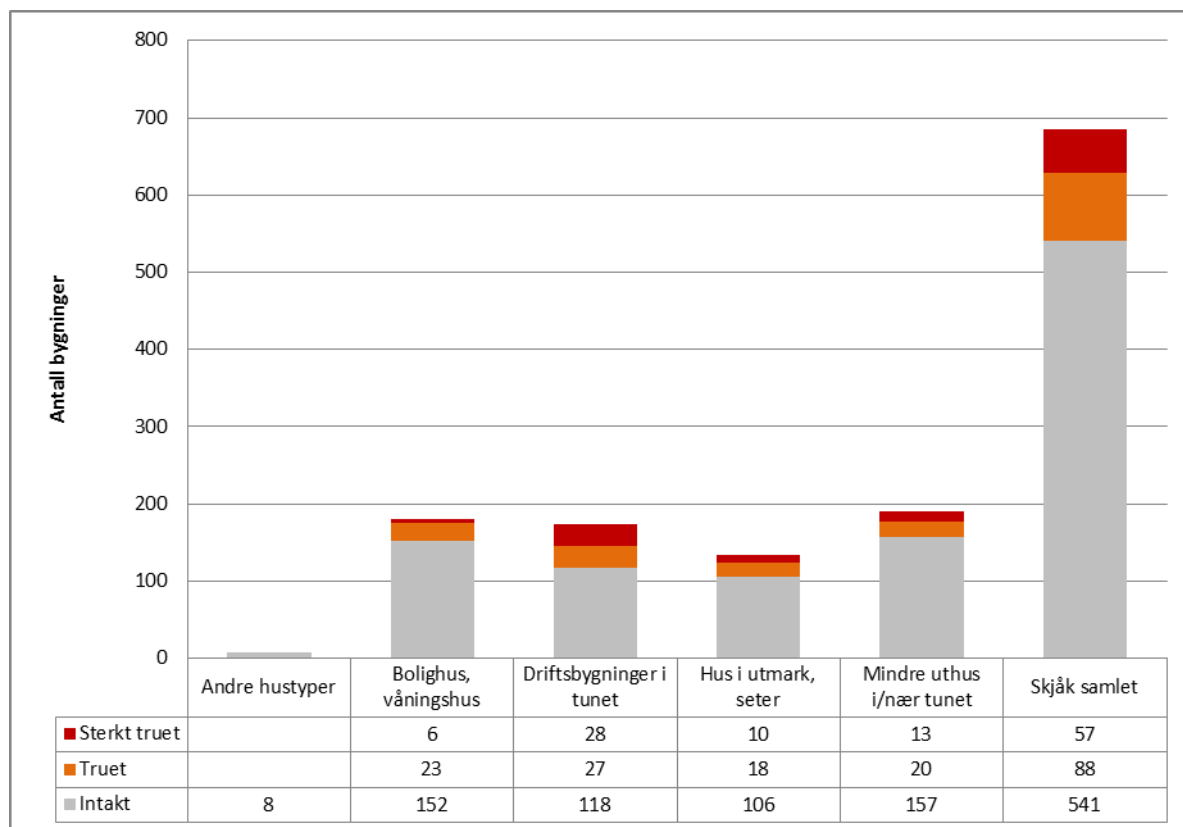
3.3.3 Tilstand – bygningstyper

Se tabell i vedlegg 1 for detaljert resultatoversikt for alle bygningstyper.

I Skjåk kommune er det driftsbygningene i tunet som er mest utsatt for forfall i 3. omdrev. 16 % er sterkt truet, og i tillegg er 16 % registrert som truet. Av de mindre uthusene og utmarkshusene er 7 % sterkt truet og henholdsvis 11 % og 13 % truet, som er bedre enn gjennomsnittet for Skjåk (8 % sterkt truet og 13 % truet). For våningshusene er tilstanden noe bedre (3 % sterkt truet og 13 % truet).

I kategorien andre hustyper, som omfatter hytter, forsamlingshus og overnattingssteder, er det ingen bygninger som er verken truet eller sterkt truet.

	Andre hustyper	Bolighus, våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark, seter	Mindre uthus i/nær tunet	Samlet
Sterkt truet 1. omdrev	20 %	5 %	23 %	24 %	14 %	16 %
Sterkt truet 2. omdrev	13 %	7 %	25 %	20 %	13 %	16 %
Sterkt truet 3. omdrev	0 %	3 %	16 %	7 %	7 %	8 %
Truet 3. omdrev	0 %	13 %	16 %	13 %	11 %	13 %
Antall gjenstående	8	181	173	134	190	686
Andel av Skjåk samlet	1 %	26 %	25 %	20 %	28 %	100 %

Figur 18: Bygningstilstand fordelt på bygningstyper

4 Geografiske variasjoner

I dette kapittelet gjøres det rede for geografiske variasjoner av tap, endring og tilstand for SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev. De geografiske kategoriene som er analysert er Skjåk øst, Skjåk vest, Tettbygd og Spredtbygd. Se tabell i vedlegg 2 for detaljert resultatoversikt for alle registreringskretsene.

Skjåk øst	Skjåk vest	Tettbygd	Spredtbygd
001-008	009-011	006	001-005
		007	008-011

05130010006: Skjåk vest består av kretsene Åmot, Bråtå og Kveom, og er områdene som strekker seg vestover fra Dønfoss. 32 % av bygningene i undersøkelsen ligger i Skjåk vest, og tapsprosenten er den samme her som i Skjåk øst. Flere av seter- og hytteområdene ligger i disse kretsene.
Foto ÅD, NIKU 2012.

05130002002-05: Skjåk øst er i denne undersøkelsen definert som områdene øst for Dønfoss, og består av kretsene Gjeilo, Øygard, Marlo, Ånstad, Øyom, Holemork, Langleite og Nordberg. Russar nordre ligger i Øygard krets, som også er en av de spredtbygde kretsene i undersøkelsen.
Foto: OS, NIKU 2012.

05130007077: Langleite krets er, sammen med Holemork, definert som tettbygde områder i denne undersøkelsen. Holemork og Langleite ligger øst og vest fra Bismo. De tettbygde kretsene har i 3. omdrev en lavere andel tapte SEFRAK-bygninger enn de spredtbygde områdene, men en høyere andel av sterkt truede bygninger.
Foto: ÅD, NIKU 2012.

05130011062: Billingen seter ligger i Kveom, som er en av de spredtbygde kretsene i undersøkelsen. 83 % av SEFRAK-bygningene i Skjåk ligger i spredtbygde kretser, som i 3. omdrev har høyere tapsprosent enn de tettbygde kretsene.
Foto: KF, NIKU 2012.

4.1 Tap og geografiske variasjoner

I dette kapitlet gjøres det rede for geografiske variasjoner for tap av SEFRAK-bygninger i Skjåk. Av undersøkelsesgrunnlaget på 716 bygninger i Skjåk kommune i 3. omdrev, er 30 bygninger tapt. Det tilsvarer en tapsandel på 4 %. Tapsprosenten i 3. omdrev i Skjåk er dermed lavere enn i 2. omdrev, da den var på 5 %, og klart lavere enn i 1. omdrev, da den var på 17 %.

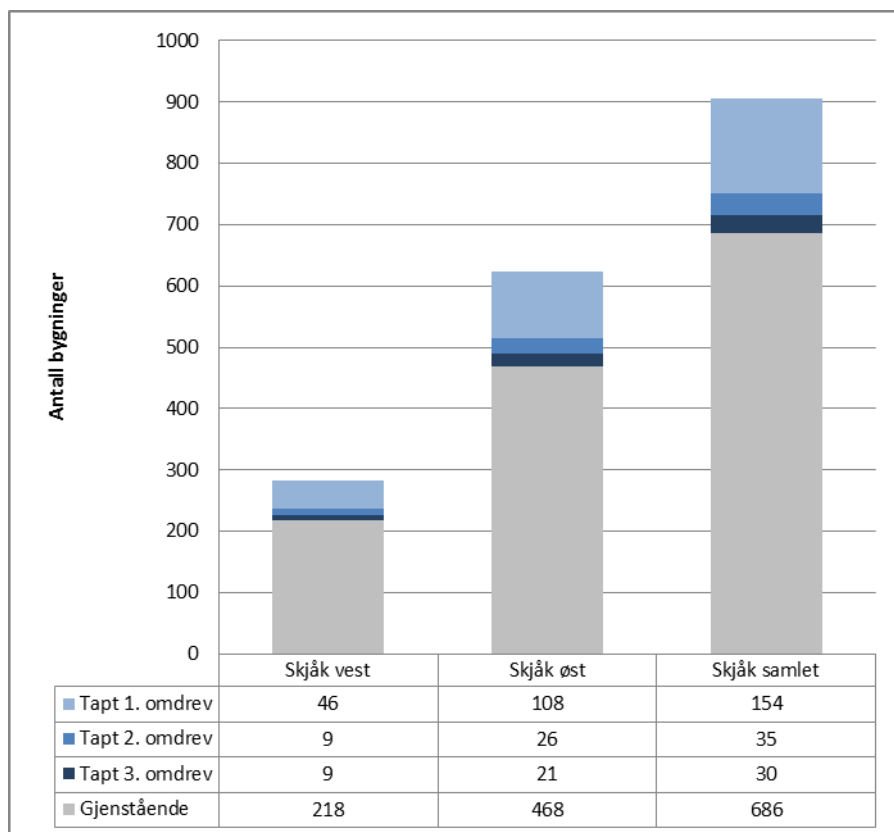
4.1.1 Tap – områder: Skjåk øst og Skjåk vest

68 % av SEFRAK-bygningene ligger i Skjåk øst, som er områdene nærmest Gudbrandsdalen.

Tapsandelen i disse områdene er på 4 %, som er lavere enn tapsandelen i 2. omdrev (5 %).

Tapsandelen i Skjåk vest er også på 4 %, og er uendret siden 2. omdrev.

	Skjåk vest	Skjåk øst	Samlet
Tapt 1. omdrev	17 %	18 %	17 %
Tapt 2. omdrev	4 %	5 %	5 %
Tapt 3. omdrev	4 %	4 %	4 %
Antall bygn 3. omdrev	227	489	716
Andel av Skjåk samlet	32 %	68 %	100 %

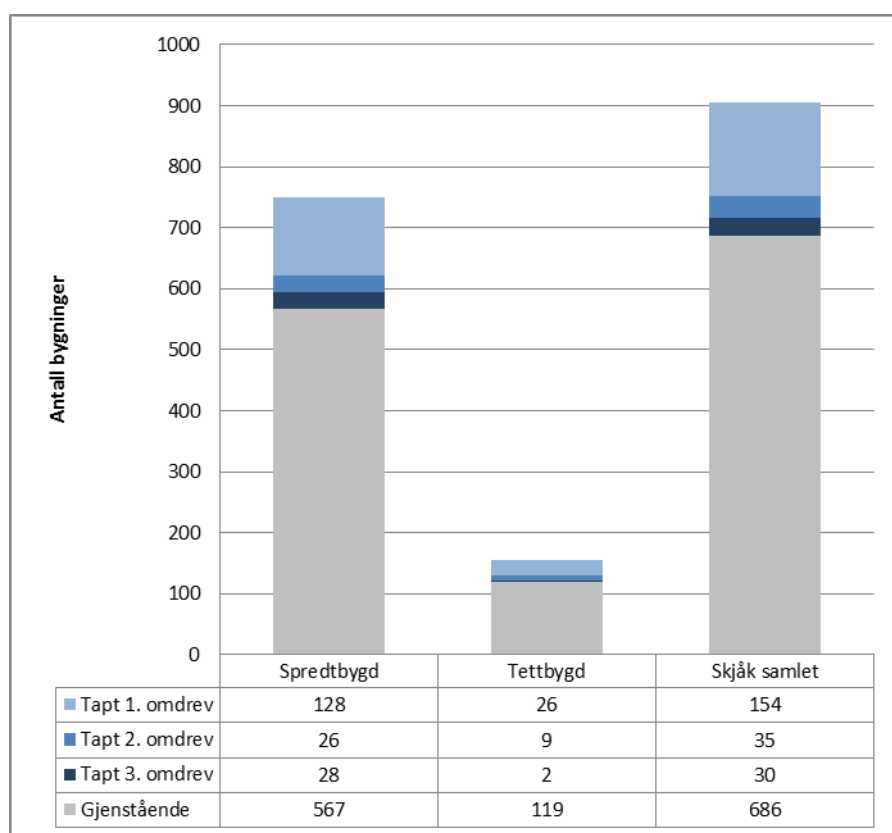
Figur 19: Tapte bygninger fordelt på områdene Skjåk øst og Skjåk vest

4.1.2 Tap - tettbygd/spredtbygd

I Skjåk kommune er tapsandelen for SEFRAK-bygninger høyest i spredtbygde områder i 3. omdrev.

83 % av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune i 3. omdrev ligger i spredtbygde områder, og i disse områdene er tapsandelen på 5 %, mens de tettbygde områdene har en tapsandel på 2 %. I 2. omdrev var forholdet omvendt. Da var tapsandelen høyere i tettbygde områder enn i spredtbygde (7 % mot 4 %).

	Spredtbygd	Tettbygd	Samlet
Tapt 1. omdrev	18 %	17 %	17 %
Tapt 2. omdrev	4 %	7 %	5 %
Tapt 3. omdrev	5 %	2 %	4 %
Antall bygn 3. omdrev	595	121	716
Andel av Skjåk samlet	83 %	17 %	100 %

Figur 20: Tapte bygninger fordelt på tettbygde og spredtbygde strøk

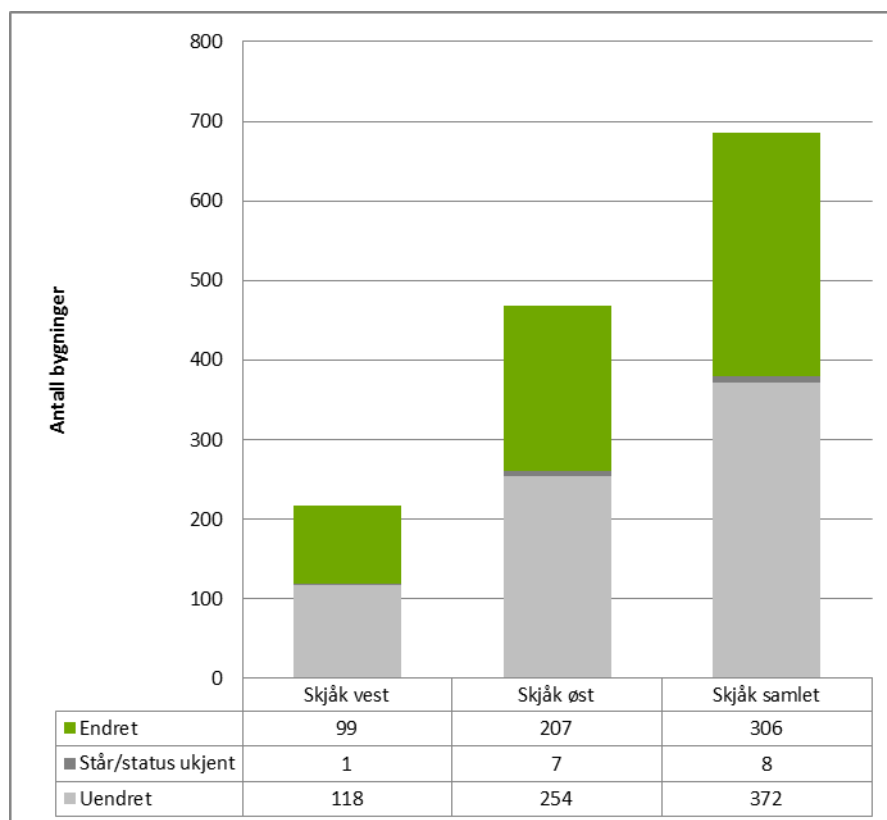
4.2 Endringer og geografiske variasjoner

I dette kapitlet gjøres det rede for geografiske variasjoner av endring for de gjenstående SEFRAK-bygningene i Skjåk. I 3. omdrev er 45 % av de gjenstående bygningene i Skjåk endret (alle endringstyper).

4.2.1 Endring – områder: Skjåk øst og Skjåk vest

Som i 1. og 2. omdrev er andelen av bygningsendringer forholdsvis jevnt fordelt mellom østre og vestre områder av Skjåk, men med en noe større andel endrete bygninger i Skjåk vest (45 %) enn i Skjåk øst (44 %).

	Skjåk vest	Skjåk øst	Samlet
Endringer 1. omdrev	29 %	28 %	29 %
Endringer 2. omdrev	32 %	30 %	31 %
Endringer 3. omdrev	45 %	44 %	45 %
Antall gjenstående	218	468	686
Andel av gjenstående Skjåk samlet	32 %	68 %	100 %

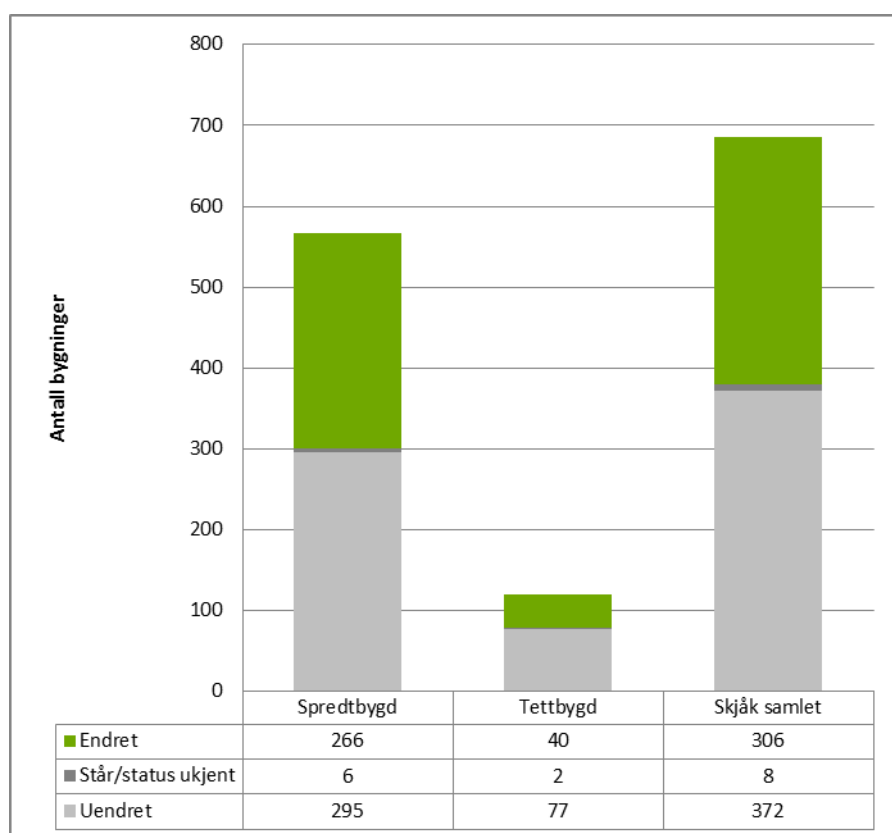
Figur 21: Endringer fordelt på områdene Skjåk øst og Skjåk vest

4.2.2 Endring - tettbygd/spredtbygd

I Skjåk kommune er andelen av endrete SEFRAK-bygninger høyere i spredtbygde enn i tettbygde områder, som i 1. og 2. omdrev.

83 % av SEFRAK-bygningene i Skjåk ligger i spredtbygde områder, og i disse områdene er andelen endrete bygninger på 47 %, som er litt over gjennomsnittet for kommunen (45 %). I tettbygde områder er andelen endrete bygninger (34 %).

	Spredtbygd	Tettbygd	Samlet
Endringer 1. omdrev	31 %	18 %	29 %
Endringer 2. omdrev	33 %	20 %	31 %
Endringer 3. omdrev	47 %	34 %	45 %
Antall gjenstående	567	119	686
Andel av gjenstående Skjåk samlet	83 %	17 %	100 %

Figur 22: Endringer fordelt på tettbygde og spredtbygde områder

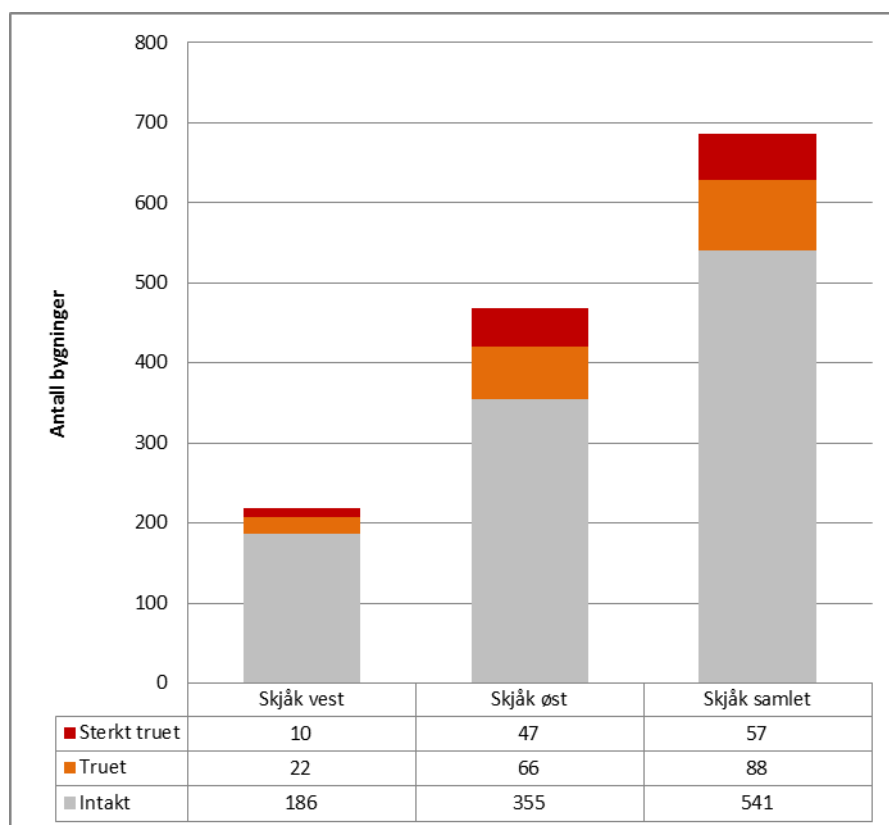
4.3 Tilstand og geografiske variasjoner

I dette kapittelet gjøres det rede for geografiske variasjoner når det gjelder tilstanden for de gjenstående SEFRAK-bygningene i Skjåk. 8 % av de gjenstående bygningene i Skjåk er sterkt truet i 3. omdrev. Dette er lavere enn i 2. omdrev, da andelen sterkt truete var på 16 %. I tillegg er 13 % registrert som truet i 3. omdrev.

4.3.1 Tilstand – områder: Skjåk øst og Skjåk vest

Bygningstilstanden for SEFRAK-husene er dårligst i Skjåk øst, med høyest andel av både og sterkt truete (10 %) og truete (14 %). Også i 2. omdrev var tilstanden i Skjåk øst verre enn i Skjåk vest, mens i 1. omdrev var det omvendt. Forfallstakten øker med andre ord raskest i de østlige områdene av kommunen.

	Skjåk vest	Skjåk øst	Samlet
Sterkt truet 1. omdrev	17 %	16 %	16 %
Sterkt truet 2. omdrev	14 %	16 %	16 %
Sterkt truet 3. omdrev	5 %	10 %	8 %
Truet 3. omdrev	10 %	14 %	13 %
Antall gjenstående	218	468	218
Andel av gjenstående Skjåk samlet	32 %	68 %	32 %

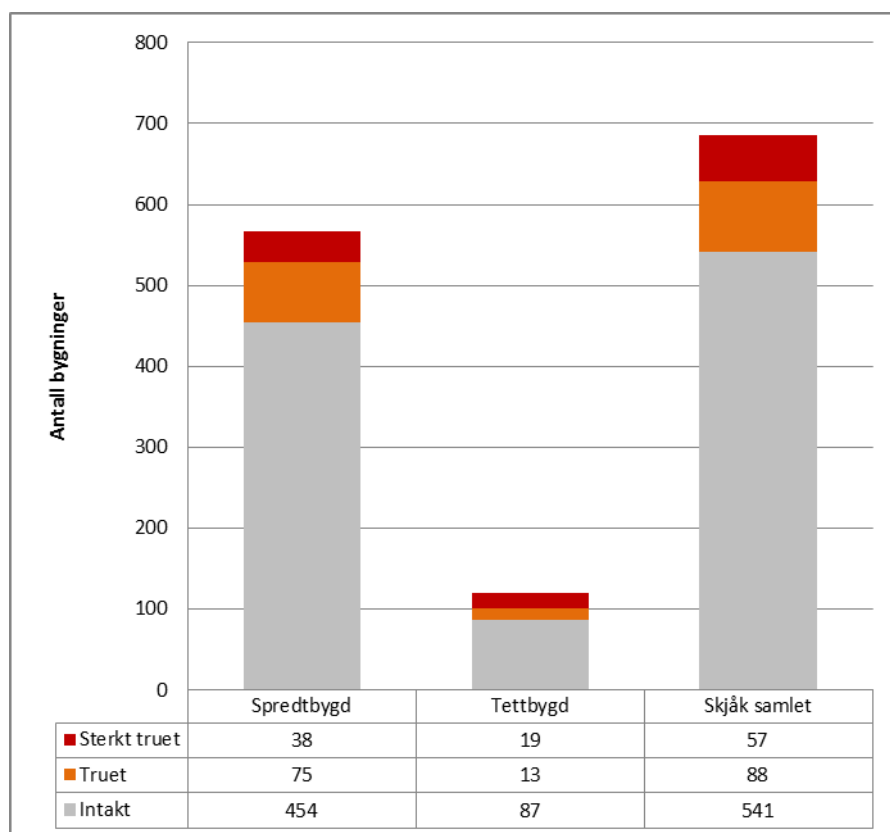
Figur 23: Bygningstilstand fordelt på områdene Skjåk øst og Skjåk vest

4.3.2 Tilstand – tettbygd/spredtbygd

I Skjåk kommune har andelen sterkt truete SEFRAK-bygninger vært noe høyere i tettbygde områder enn i spredtbygde i 1. og 2. omdrev, men i 3. omdrev har denne forskjellen økt, og andelen sterkt truete bygninger er nå markant høyere i tettbygde områder (16 %) enn i spredtbygde (7 %).

Når det gjelder bygninger som er registrert med den mildere formen: truet, er forholdet motsatt. Andelen truete SEFRAK-bygninger er noe høyere i spredtbygde enn i tettbygde områder (13 % mot 11 %).

	Spredtbygd	Tettbygd	Samlet
Sterkt truet 1. omdrev	16 %	18 %	16 %
Sterkt truet 2. omdrev	15 %	17 %	16 %
Sterkt truet 3. omdrev	7 %	16 %	8 %
Truet 3. omdrev	13 %	11 %	13 %
Antall gjenstående	567	119	686
Andel av gjenstående Skjåk samlet	83 %	17 %	100 %

Figur 24: Bygningstilstand fordelt på tettbygde og spredtbygde områder

5 Utvikling og tendenser

5.1 Utviklingen i kommunen

Befolkning og bosetting

Innbyggertallet i Skjåk kommune var i 2012 på 2 307. Folkemengden har sunket fra 2 389 ved første kontrollregistrering i 2002, og 2 329 i 2007. I følge Statistisk sentralbyrås tall for framskrevet folkemengde ved middels nasjonal vekst, vil imidlertid folketallet i Skjåk ha økt i 2040, til 2 418 innbyggere. 24 % av befolkningen i kommunen bodde i tettsted i 2012.⁹ Det reduserte folketallet i Skjåk er ikke jevnt fordelt, for kommunesenteret Bismo, med administrasjon, industrisatsing og boligutbygging, har hatt vekst. I Bismo har det vært utbyggingspress de siste 35 årene, og i kommuneplanen heter det at man må forvente fortsatt vekst her, med både boligbygging, industri og infrastruktur. Det legges til rette for både fortetting og nye utbyggingsområder i kommunen. De tre hovedområdene for boligbebyggelse i Skjåk er Aurmo, Bismo og Uppnose, og det er også lansert et område for framtidig boligbebyggelse ved Dønfoss. I tilknytning til boligområdene ved Dønfoss og Aurmo er det avsatt områder for fritidsbebyggelse.¹⁰

Næringsgrunnlaget i kommunen er basert på landbruk, industri og tjenesteyting, men bosettingsmønsteret i kommunen, med økt tilflytting til kommunesenteret, er et uttrykk for endringene i næringsstrukturene, med færre sysselsatte i primærnæringene og flere i industri og tjenesteyting. Landbruksstrukturen i Skjåk har vært kjennetegnet ved små driftsenheter, men dagens tendens er sammenslåing og samdrift.¹¹ Fra 1999 til 2010 sank antallet jordbruksbedrifter med personlig bruker i Skjåk kommune fra 194 til 142.¹² Reiselivsnæringen er i vekst og hyttebygging er et satsingsfelt i kommunen. Skjåk hadde i 2012 nesten 700 hytter, og videre utbygging av hyttefelt er ventet, særlig vest i kommunen.¹³

05130006056: Skjåk er fra gammelt av en utpreget jord- og skogbrukskommune, men antall jordbruksbedrifter i kommunen har vært synkende. 97 % av de undersøkte SEFRAK-bygningene i kommunen i 3. omdrev har opprinnelig vært knyttet til landbruk, fiske og fangst, slik som dette gårdsbruket på Solsiden i Holemork krets. Foto: RM, NIKU 2012.

⁹ <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>. Lest 12.10.12.

¹⁰ Kommuneplan for Skjåk 2011-20. Forslag til offentlig ettersyn, feb. 2011.

¹¹ Kommuneplan for Skjåk 2011-20. Forslag til offentlig ettersyn, feb. 2011.

¹² <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>. Lest 21.02.13.

¹³ Kommuneplan for Skjåk 2011-20. Forslag til offentlig ettersyn, feb. 2011, s 9 og 15.

Kulturminner og planforhold

I kommuneplanen heter det at fylkeskommunen, i henhold til kulturminnelovens § 25, skal uttale seg i saker om riving eller vesentlig endring av bygning eller anlegg fra før 1850, og at dette også skal gjelde for alle bygninger som er registrert i SEFRAK.¹⁴ SEFRAK-skjemaer for Skjåk kommune er tilgjengelig gjennom Riksantikvarens BraArkiv. De originale SEFRAK-skjemaene var inntil 2002 arkivert hos kommunen, men ble deretter overført til fylkeskommunen, og fotoarkivet til Maihaugen. Kommunen har tilgang på digital kartavmerking og et utvalg av opplysninger fra SEFRAK gjennom et samarbeid med kommunene i Nord-Gudbrandsdal, og gjennom InnlandsGis, en regional kartportal for Hedmark og Oppland.

På et overordnet plannivå, i kommuneplanen, heter det at målet er å ha en kulturpolitikk som utvikler både den immaterielle og materielle egenarten i kommunen, både kulturminner og kulturlandskap.¹⁵ Målsettingen for kulturminnepolitikken er å styrke både identitet og næringsvirksomhet med bakgrunn i kulturminnevernet. Som hovedstrategier nevnes at Skjåk kommune skal ha en oppdatert kulturminnevernplan, og ta vare på de gamle håndverkstradisjonene, jakt- og fangsttradisjoner, og den gamle vanningskulturen. De kunstige vanningsystemene har vært nødvendig for å drive jordbruk i Skjåk. Det nevnes også spesielt at behandlingen av rivesaker for verneverdige bygninger i kommunen har vært konfliktfylt, fordi kommunen ønsker å bevare slike bygninger som landskapselementer.¹⁶

I kommuneplanens arealdel nevnes vern av kulturlandskap og kulturminner som del av kommunens strategi for å utvikle et godt lokalsamfunn, og for å ta vare på identitet skal all planlegging og utbygging vurderes i forhold til natur, kulturlandskap og kulturminne.¹⁷ I følge de generelle bestemmelsene i kommuneplanens arealdel skal man beholde seterbygningenes opprinnelige karakter ved restaurering og tilbygg. Det er også gjort et viktig unntak fra kravet om at det kun skal være ett husvære på setrene: Ved nybygging kan det gamle huset få stå, hvis det er knyttet sterk verneverdi til bygningen.¹⁸

Skjåk kommune har utarbeidet en kommunedelplan for kulturminner som gjelder fra 2010-2014. Planen gir en oversikt over fysiske og immaterielle kulturminner i kommunen, og den inneholder en liste over prioriterte kulturminner, deriblant bygninger.

Kulturminneplanen peker på at mange SEFRAK-bygninger, og også hele gårdstun, står til forfalls, men at kommunen mangler erfaringer og midler for å sikre bygningene. Det vises også til at enkeltobjekter er reddet ved hjelp av landbruksmidler gjennom SMIL-ordningen, og at noen midler har kommet gjennom Kulturminnefondet.¹⁹

Tre av SEFRAK-bygningene som ble undersøkt i kontrollregistreringens 3. omdrev ligger i områder som i reguleringsplan etter plan- og bygningsloven er regulert til hensynssone (omsynssone) bevaring av kulturmiljø. I 2012 ble en av disse registrert med stor endring (A-endring), en med middels endring

¹⁴ Kommuneplan for Skjåk, 2011-20, s 33.

¹⁵ Kommuneplan for Skjåk, 2011-20, s 11.

¹⁶ Kommuneplan for Skjåk, 2011-20, s 13.

¹⁷ Kommuneplan for Skjåk, 2011-20, s 29.

¹⁸ Kommuneplan for Skjåk, 2011-20, s 38.

¹⁹ Kulturminnevernplan for Skjåk 2010-2014

(B-endring) og en med liten endring (C-endring). Bygningen som ble vurdert som sterkt endret var i 2007 uendret og truet, men i 2012 er den er ikke lenger vurdert som truet.

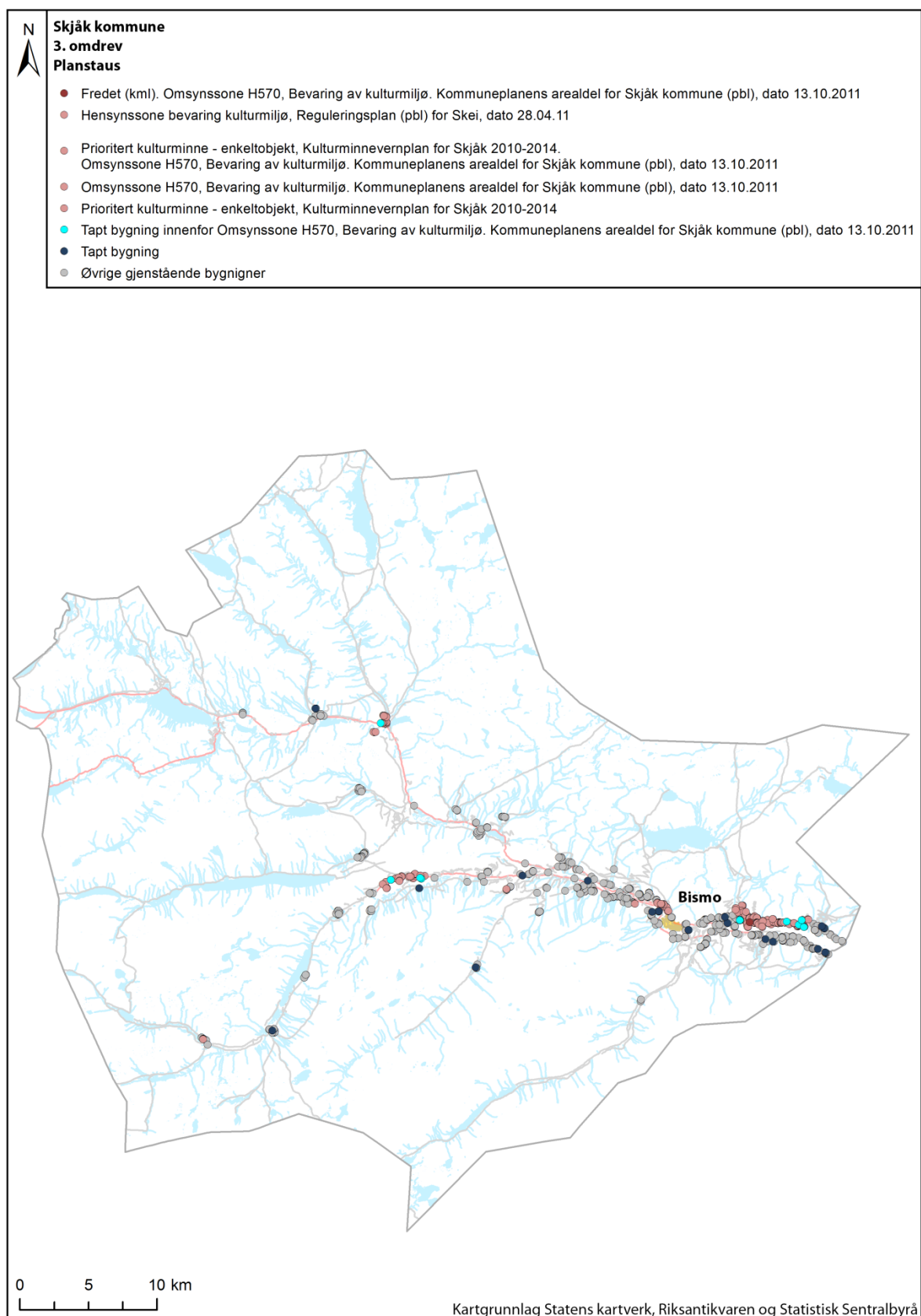
222 bygninger ligger i områder som er regulert til omsynssone bevaring av kulturmiljø i kommuneplanens arealdel. Disse er fordelt på områdene Bråtå, Billingen, Bruheimsgrende og Ramstadstrond, der formålet er å ta vare på større sammenhengende kulturlandskap av spesiell karakter i regional målestokk. Blant disse 222 er fire bygninger også prioriterte enkeltobjekt i kulturminnevernplanen, og en bygning er fredet etter kulturminneloven. Den fredete bygningen ble registrert med liten endring (C-endring) i 2007 og 2012. Blant de fire innenfor omsynssonen som er prioriterte enkeltobjekt i kommuneplanen, er tre uendret, og den fjerde bygningen ble registrert som middels endret (B-endring) både i 2007 og 2012. Blant de øvrige 218 bygningene var 12 bygninger tapt i 3. omdrev, seks bygninger sterkt endret (A-endring) og 25 middels endret (B-endring), blant disse en sterkt truet og en truet bygning. 63 var registrert med liten endring (C-endring). Blant disse var to sterkt truet og seks truet. De øvrige 109 var uendret. Blant disse var 17 bygninger sterkt truet og 25 truet ved registreringen i 2012.

I tillegg til bygningene nevnt over, er det tre bygninger som er vurdert som prioriterte kulturminner i kulturminnevernplan for Skjåk, men som ikke har annen lovmessig beskyttelse. Alle disse tre er uendret i 2012, men en av dem vurderes som sterkt truet.

05130003120: Våningshuset på Skjåk prestegård på Marlo er den ene av kun tre gjenstående SEFRAK-bygninger i kategorien embetsverk/institusjon i Skjåk, etter at Gamle Marlo skole ble registrert som tapt i 1. omdrev. De to andre bygningene i denne kategorien er stabburet på prestegården og Kyrkjestugu på Nordberg. Foto: ÅD, NIKU 2012.

Planstatus for undersøkte bygninger i Skjåk kommune

5.2 Tendenser i trusselbildet

Tapsprosenten for SEFRAK-bygninger i 3. omdrev i Skjåk kommune er på 4 %, som tilsvarer et årlig tap på 0,8 %. Dette er lavere tapsprosent enn i 2. omdrev, da tapsandelen var på 5 %. Av de 30 tapte bygningene i 3. omdrev var det 9 som var truet i 2. omdrev, og i disse tilfellene er bygningsforfall den direkte årsaken til tap.

Antallet endrete SEFRAK-bygninger i Skjåk har økt markant siden 2. omdrev (fra 31 % til 45 %), men andelen sterkt endrete bygninger (2 %) er fremdeles lav i forhold til andelen av bygninger med små endringer. De fleste endringene er av laveste endringsgrad (28 %), en endringstype som omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet.

Flesteparten av SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er knyttet til landbruket (97 %), og det er innenfor denne samfunnssektoren vi finner alle de tapte bygningene i kommunen i 3. omdrev (4 %). Bygningstapet i landbrukssektoren må sees i sammenheng med at antall jordbruksbedrifter i Skjåk kommune er redusert. I takt med at gårdsdriften legges ned på stadig flere gårdsbruk, mister mange av de eldre driftsbygningene sin opprinnelige funksjon, med økt forfall og tap som resultat. Dette mønsteret gjenspeiles i tallmaterialet fra kontrollregistreringene av SEFRAK-bygninger i Skjåk kommune, og blir særlig tydelig når man ser på hvilke bygningstyper som er mest utsatt for tap og forfall. Tapsandelen er høyest for driftsbygninger (6 %), mindre uthus i tunet (5 %) og utmarkshus (4 %). Også den bygningstekniske tilstanden for de gjenstående SEFRAK-husene underbygger dette mønsteret. Driftsbygningene i tunet er mest utsatt for forfall i 3. omdrev (16 % sterkt truet og 16 % truet), og de mindre uthusene og utmarkshusene har også dårlig tilstand (7 % truet og henholdsvis 11 % og 13 % truet). Det står bedre til med våningshusene (2 % tap, 3 % sterkt truet og 13 % truet), noe som kan tyde på at bosettingen på de eldre gårdsbrukene opprettholdes, selv om gårdsdriften nedlegges og driftsbygninger går ut av bruk. Den høye andelen endrete våningshus tyder også på at de er i bruk. Men flere steder står hele gårdstun fraflyttet og til forfalls.

At tapsprosenten er høyest i de spredtbygde områdene av kommunen (5 % mot 2 % i tettbygde områder) er også med på å underbygge inntrykket av at strukturendringene i jordbruket er en viktig faktor når det gjelder forfall og tap av SEFRAK-bygninger i Skjåk kommune. Også i de tettbygde områdene (Holemork og Langleite) er det landbruksbygninger som er sterkt truet, og de fleste av disse bygningene ligger på gårder høyt i dalsiden, flere av dem fraflyttet.

05130010041: Tapsandelen er høyest i spredtbygde områder i Skjåk, og flere av SEFRAK-bygningene i landbruket står til forfalls. Årsaken ligger blant annet i funksjonstømming på grunn av strukturendringer i landbruket. Foto: ÅD, NIKU 2012.

05130003044, 045: 45 % av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Skjåk kommune er endret, de fleste med mindre endringer. En langt større andel av de endrete enn de uendrete bygningene er i god bygningsteknisk tilstand, slik som tilfellet er med bygningene på Traastad i Marlo krets. Her er husene istandsatt og registrert med små endringer og god bygningsteknisk tilstand. Foto: ÅD, NIKU 2012.

6 Samlet resultatoversikt MOV 2012

I dette kapitlet gjøres det rede for det samlede resultatet av kontrollregistreringen i 3. omdrev for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk kommune.

Det samlede antall bygninger i undersøkelsesgrunnlaget i 3. omdrev var 2393. I 2. omdrev var det samlede antallet 2511 og i 1. omdrev 3177. Gjenstående bygninger i 3. omdrev er 2285.

6.1 Kvantitative forandringer

Til sammen er 109 bygninger tapt i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk kommune i 3. omdrev. Dette tilsvarer en tapsandel på 5 % av undersøkelsesgrunnlaget for 3. omdrev og et årlig tap på 0,9 %. Til sammenligning var tapsandelen på 5 % i 2. omdrev og 21 % i 1. omdrev.

48 bygninger er sterkt endret (A-endring). Dette tilsvarer 2 % av undersøkelsesgrunnlaget for 3. omdrev. 345 bygninger er middels endret (B-endring). Dette tilsvarer 15 %. Flesteparten av de endrete bygningene, nærmere bestemt 667, er registrert med minste endringsgrad (C-endring), noe som tilsvarer 29 % av de gjenstående. Av de sterkt endrete bygningene (A-endring), er det 7 hvor deler av huset er revet. Av de middels endrete bygningene (B-endring), er det 37 hvor deler av huset er revet og 16 som er tilbakeført til eldre uttrykk. I tillegg er 31 av bygningene med endringsgrad C tilbakeført til eldre uttrykk.

96 bygninger er sterkt truet. Dette tilsvarer 4 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev. I tillegg er 273 bygninger registrert som truet. Dette tilsvarer 12 %. Til sammenligning var det 9 % sterkt truede bygninger i 2. omdrev.

Til sammen er 252 bygninger tapt, sterkt truet og sterkt endret (A-endring) i 3. omdrev (en av bygningene er både sterkt endret og sterkt truet). Dette utgjør 10 % av undersøkelsesgrunnlaget for 3. omdrev.

898 bygninger er uendret og ikke truet. Dette tilsvarer 39 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev.

Kommunevise variasjoner

Sandnes kommune har høyest tapsandel i 3. omdrev (6 %). Deretter kommer Saltdal kommune med 5 % tap, mens Eidskog og Skjåk kommune ligger best an med 4 % tap. Tapsprosenten er den samme som i 2. omdrev både i Eidskog, Saltdal og Sandnes, men har sunket fra 5 % til 4 % i Skjåk.

Når det gjelder tilstanden for de gjenstående bygningene, er det størst andel sterkt truede SEFRAK-bygninger i Skjåk kommune (8 %), og lavest andel i Sandnes kommune (1 %), mens Eidskog og Saltdal har henholdsvis 4 % og 2 % sterkt truede.

Sandnes kommune har høyest andel endrete bygninger av de fire kommunene (54 %). Deretter følger Eidskog (47 %), Skjåk (45 %), mens Saltdal har lavest andel endrete (33 %).

Andelen SEFRAK-bygninger som er uendret og intakt har sunket i alle fire kommuner. I Sandnes har andelen intakte og uendrete sunket fra 42 % til 33 %, i Skjåk fra 47 % til 36 %, i Eidskog fra 48 % til 38 %, og i Saltdal fra 59 % til 52 %.

Samlet resultatoversikt MOV 2012

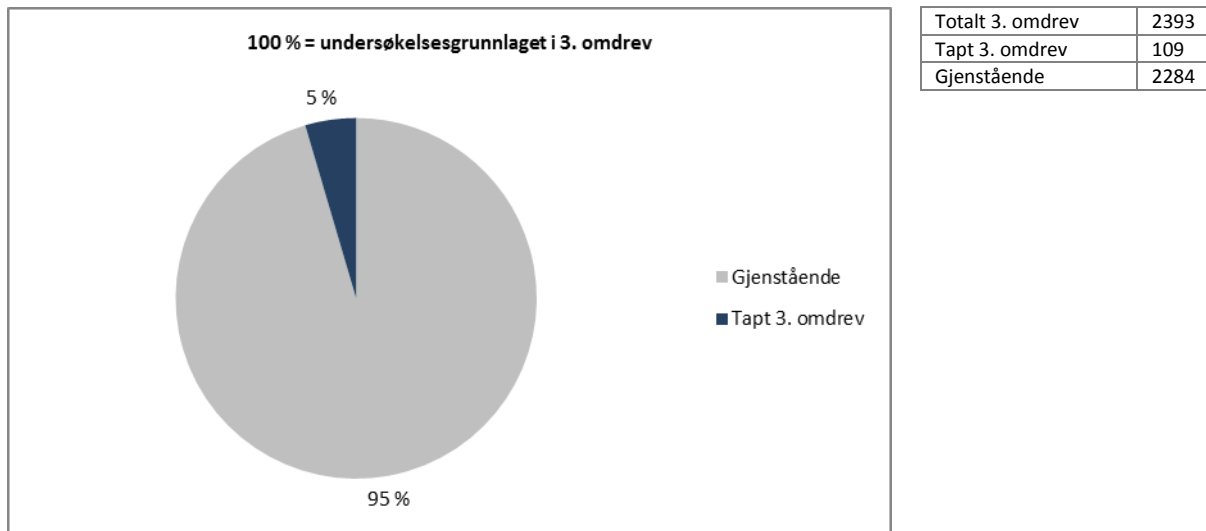
Kommune	Under-søkt 1. omd	Tapt 1. omdrev		Under-søkt 2. omd	Tapt 2. omdrev		Under-søkt 3. omd	Tapt 3. omdrev		Snitt tap pr år 3. omdrev		Gjenstående 3. omd
		Antall	%		Antall	%		Antall	%	Antall	%	
Eidskog	1027	204	20 %	823	32	4 %	791	30	4 %	6	0,8 %	761
Saltdal	464	73	16 %	391	18	5 %	373	20	5 %	3,8	1 %	353
Sandnes	781	235	30 %	546	33	6 %	513	29	6 %	5,8	1,1 %	484
Skjåk	905	154	17 %	751	35	5 %	716	30	4 %	6	0,8 %	686
Samlet 2012	3177	666	21 %	2511	118	5 %	2393	109	5 %	21,8	0,9 %	2284

Samlet resultat for tap i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk 1., 2. og 3. omdrev

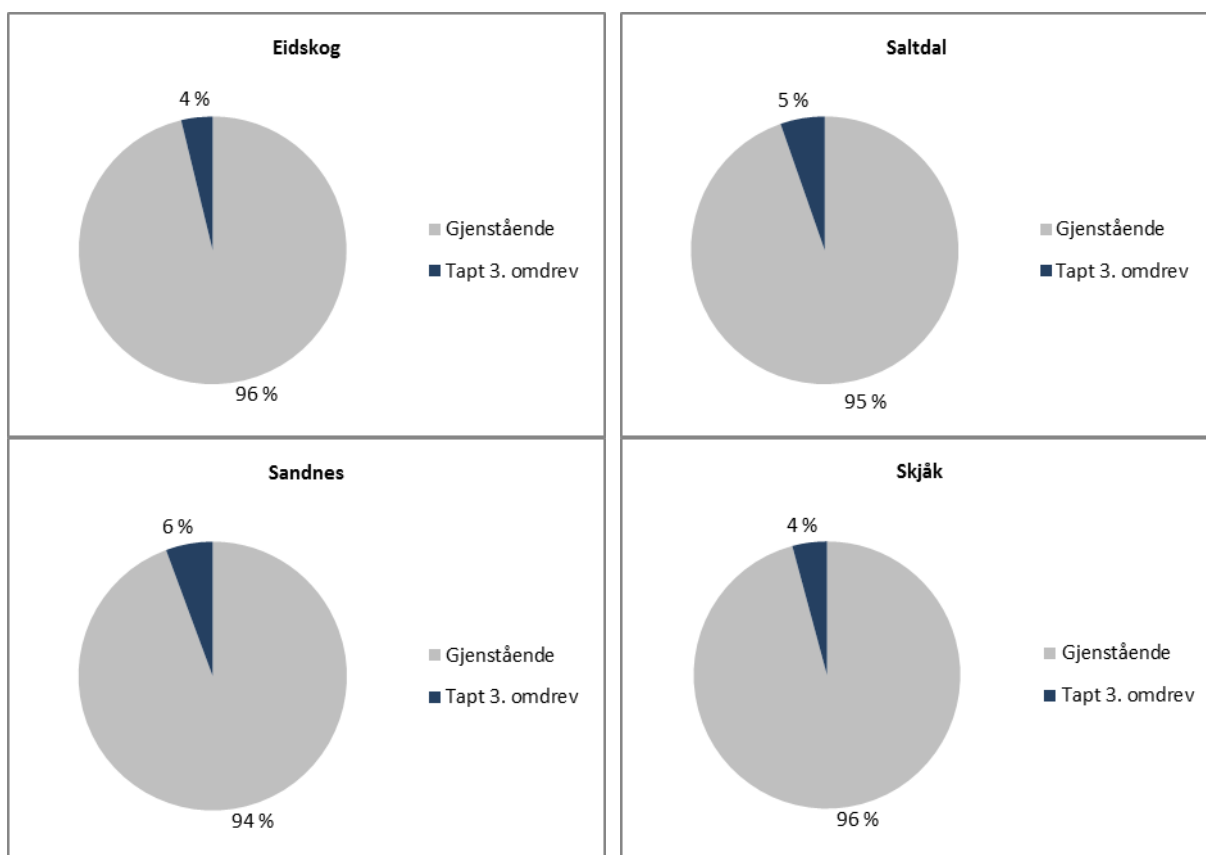
Kommune	Gjenstående 3. omdrev	A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Står	Sterkt truet		Truet	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%		Antall	%	Antall	%
Eidskog	761	23	3 %	127	17 %	224	29 %	10	27	4 %	85	11 %
Saltdal	353	4	1 %	43	12 %	71	20 %	4	7	2 %	41	12 %
Sandnes	484	4	1 %	81	17 %	177	37 %	14	5	1 %	59	12 %
Skjåk	686	17	2 %	94	14 %	195	28 %	8	57	8 %	88	13 %
Samlet 2012	2284	48	2 %	345	15 %	667	29 %	36	96	4 %	273	12 %

Samlet resultat for endringer og tilstand i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk 3. omdrev

Samlet resultat tap

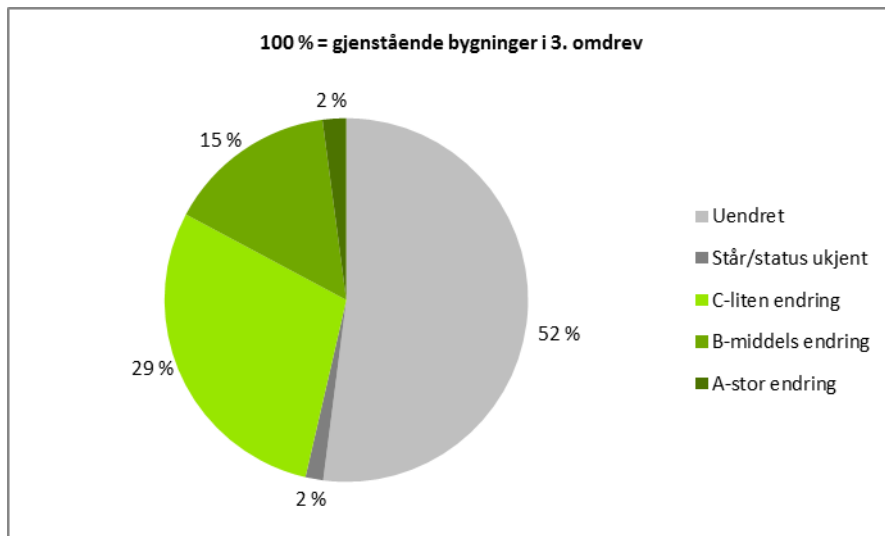

Figur 25: Tapte og gjenstående bygninger. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

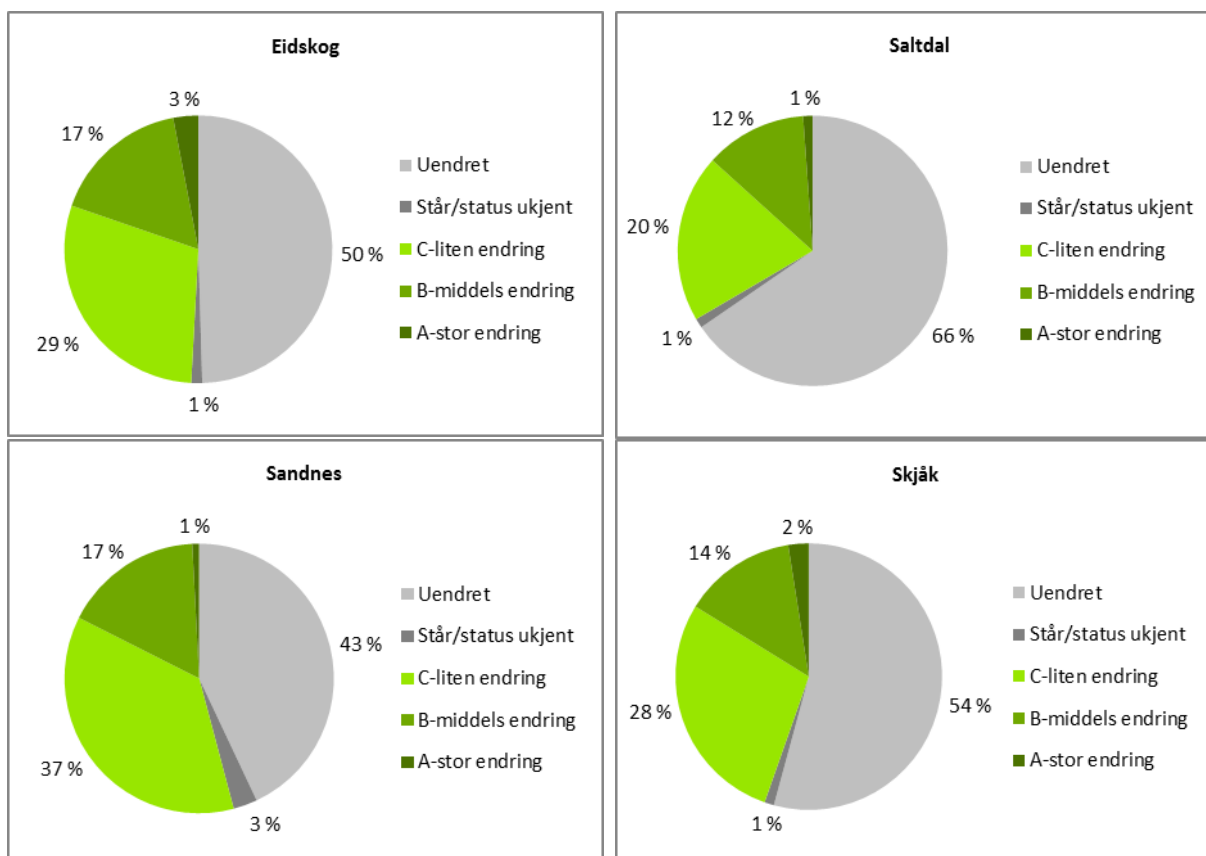
Figur 26: Tapte og gjenstående bygninger. Kommunevis resultat

Samlet resultat endring

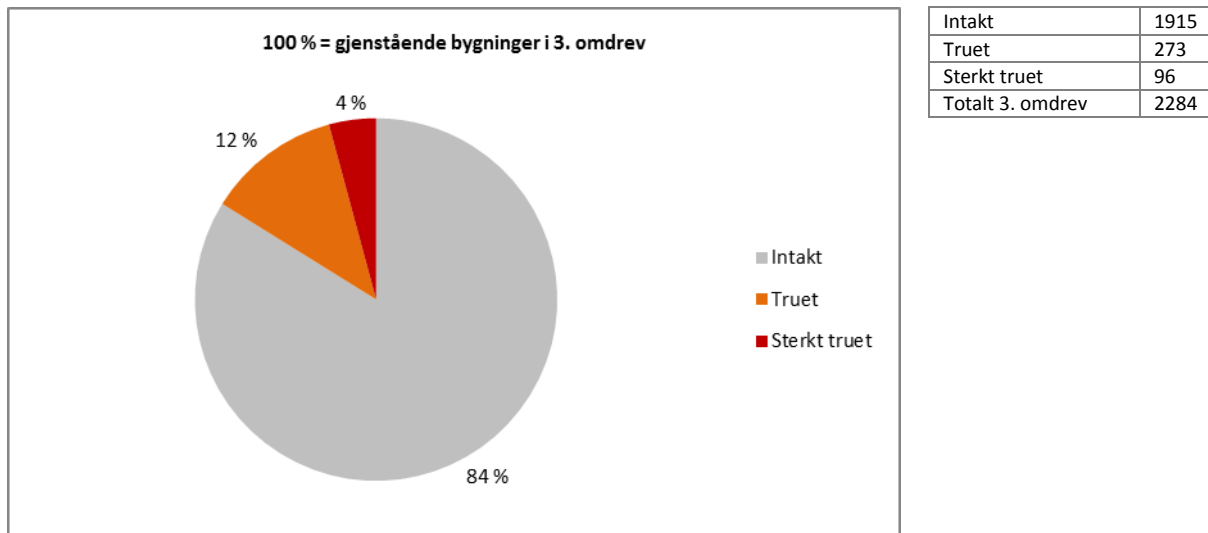
Uendret	1188
Står/status ukjent	36
C-liten endring	667
B-middels endring	345
A-stor endring	48
Totalt 3. omdrev	2284

Figur 27: Endringer. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

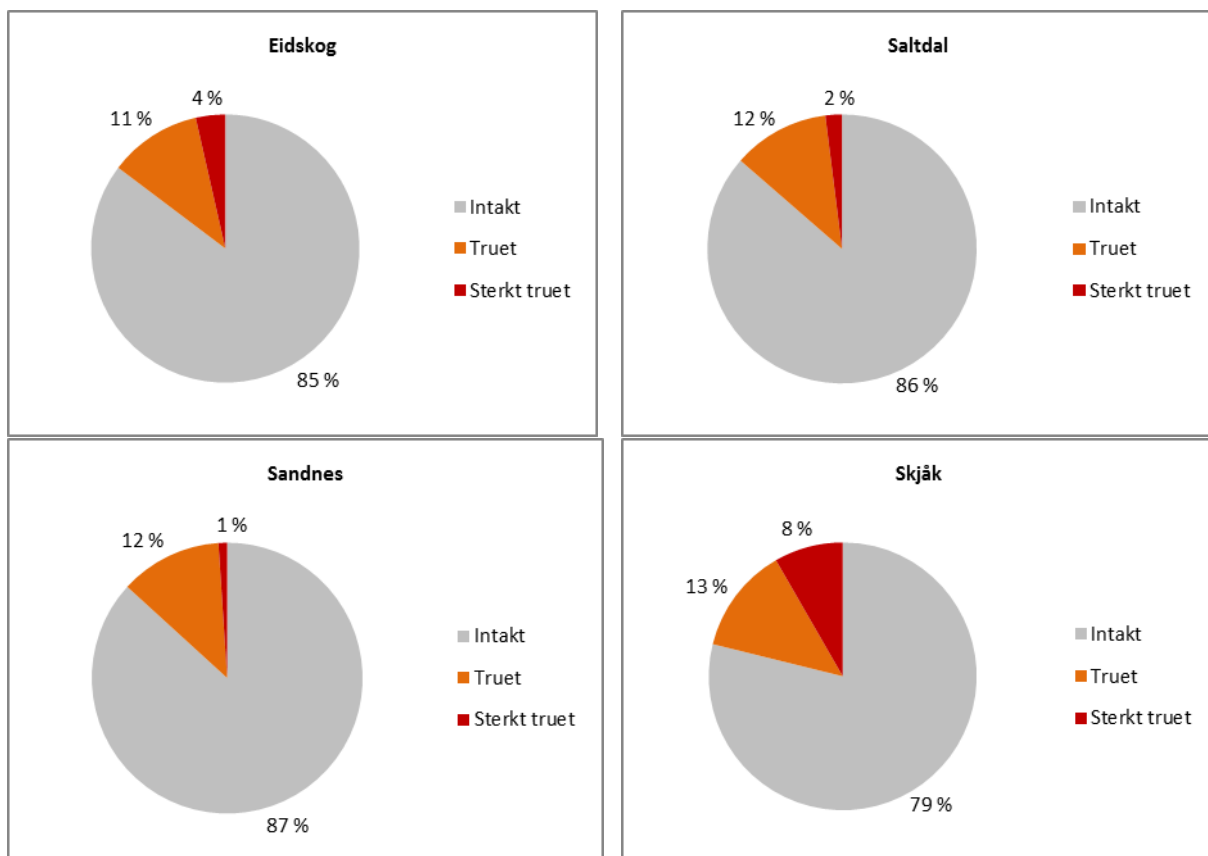

Figur 28: Endringer. Kommunevis resultat

Samlet resultat tilstand

Figur 29: Bygningstilstand. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

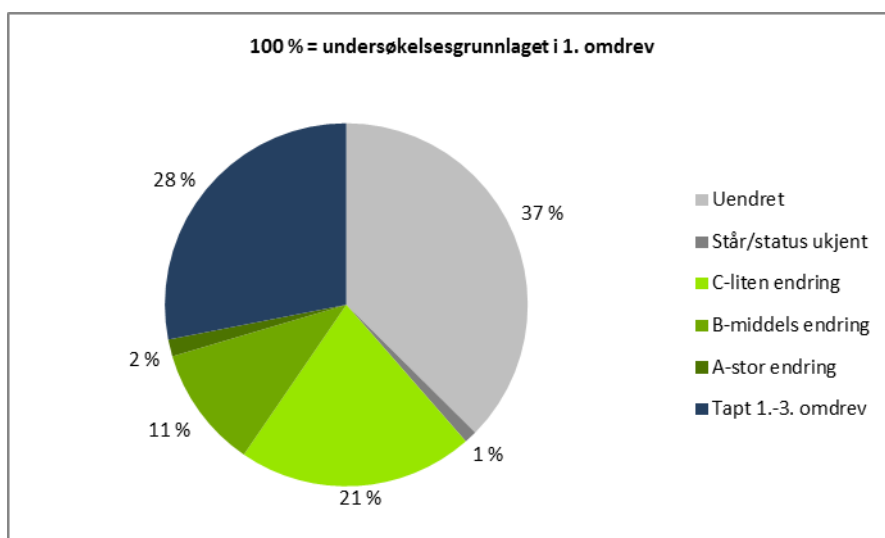

Figur 30: Bygningstilstand. Kommunevis resultat

Samlet resultat akkumulert

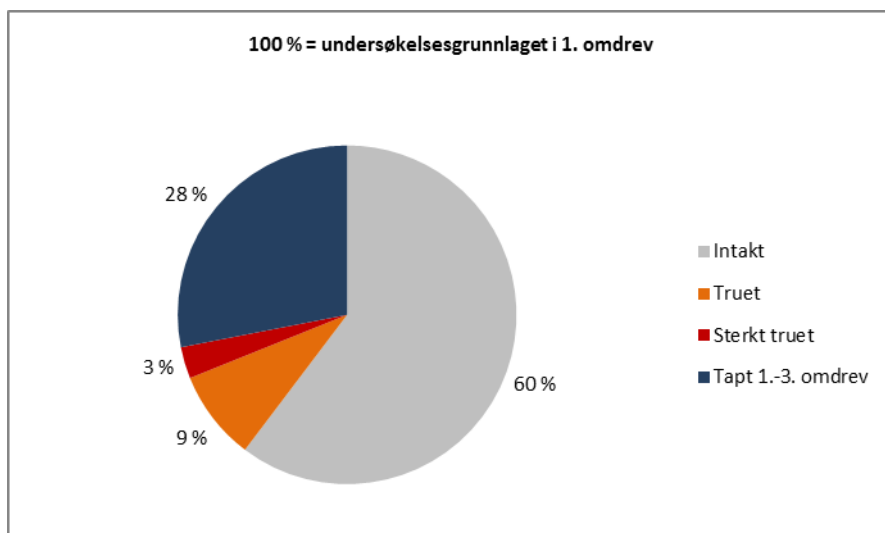
Med utgangspunkt i alle bygningene som inngikk i undersøkelsesgrunnlaget for 1. omdrev, er akkumulert andel tapte bygninger i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk kommune etter 3. omdrev på 28 %, mot 25 % i 2. omdrev og 21 % i 1. omdrev.

Akkumulert andel bygninger som er tapt, sterkt truet og sterkt endret (A-endering) etter 3. omdrev er 33 %, som i 2. omdrev, mens denne andelen i 1. omdrev var på 30 %. Tar man også med bygningene som er registrert som truet, blir andelen i 3. omdrev på 41 %.

Uendret	1188
Står/status ukjent	36
C-liten endring	667
B-middels endring	345
A-stor endring	48
Tapt 1.-3. omdrev	893
Totalt 1. omdrev	3177

Figur 31: Akkumulert tap og endringer. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

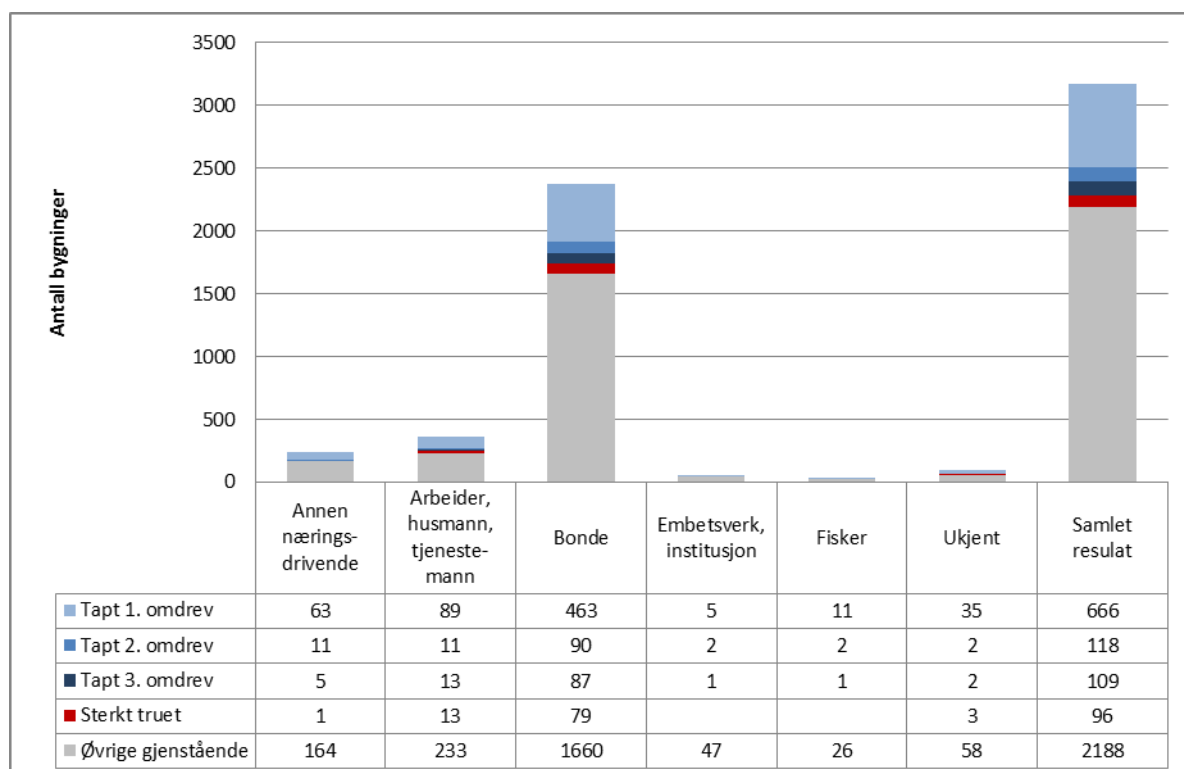
Intakt	1915
Truet	273
Sterkt truet	96
Tapt 1.-3. omdrev	893
Totalt 1. omdrev	3177

Figur 32: Akkumulert tap og bygningstilstand. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

6.2 Kvalitative forandringer

6.2.1 Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng

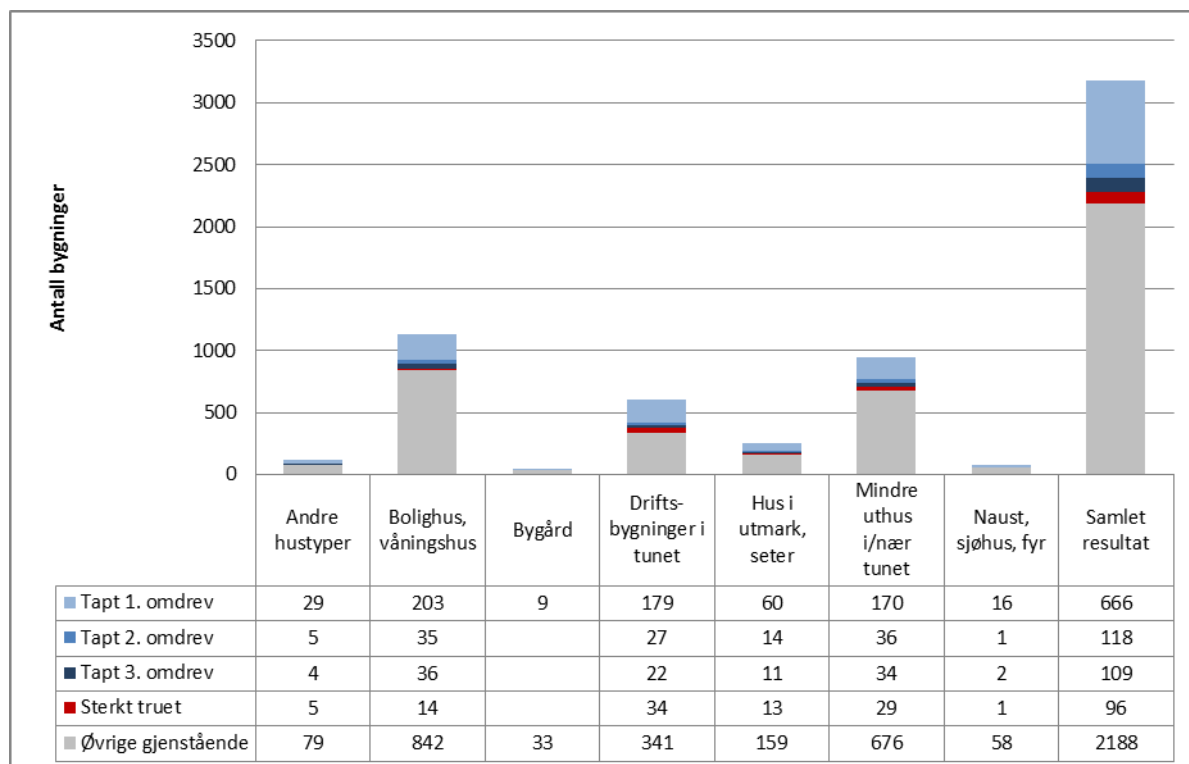
	Annen næringsdrivende	Arbeider, husmann, tjenestemann	Bonde	Embetsverk, institusjon	Fisker	Ukjent	Samlet
Tapt 1. omdrev	26 %	25 %	19 %	9 %	28 %	35 %	21 %
Tapt 2. omdrev	5 %	3 %	4 %	4 %	5 %	2 %	4 %
Tapt 3. omdrev	2 %	4 %	4 %	2 %	3 %	2 %	3 %
Sterkt truet 3. omdrev	0 %	4 %	3 %	0 %	0 %	3 %	3 %
Antall bygn 3. omdrev	170	259	1826	48	27	63	2393
Andel av samlet antall	7 %	11 %	76 %	2 %	1 %	3 %	100 %

Figur 33: Akkumulert tap og bygningstilstand for ulike sosiale miljøsammenhenger. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

6.2.2 Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper

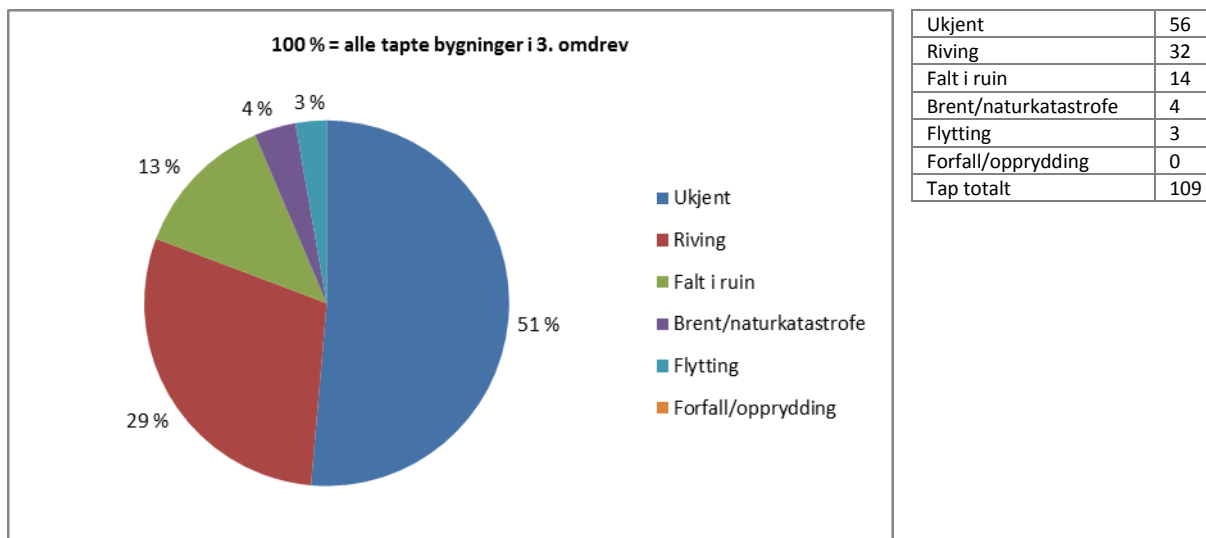
	Andre hustyper	Bolighus, våningshus	Bygård	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark, seter	Mindre uthus i/nær tunet	Naust, sjøhus, fyr m.m.	Samlet
Tapt 1. omdrev	24 %	18 %	21 %	30 %	23 %	18 %	21 %	21 %
Tapt 2. omdrev	4 %	3 %	0 %	4 %	5 %	4 %	1 %	4 %
Tapt 3. omdrev	3 %	3 %	0 %	4 %	4 %	4 %	3 %	3 %
Sterkt truet	4 %	1 %	0 %	6 %	5 %	3 %	1 %	3 %
Antall bygn 3. omdrev	88	892	33	397	183	739	61	2393
Andel av samlet antall	4 %	37 %	1 %	17 %	8 %	31 %	2 %	100 %

Figur 34: Akkumulert tap og bygningstilstand for ulike bygningstyper. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

6.2.3 Tapsårsaker

For 51 % av de tapte bygningene i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk i 3. omdrev er tapsårsaken ukjent. 29 % av de tapte bygningene i 3. omdrev er revet, 13 % har falt i ruin, 4 % er brent og 3 % flyttet.

Figur 35: Tapsårsaker. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

Figurliste

1. Tapte og gjenstående bygninger
2. Endrete og uendrete bygninger
3. Bygningstilstand
4. Akkumulert tap og endringer
5. Akkumulert tap og bygningstilstand
6. Undersøkellesgrunnlaget i Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk i forhold til opprinnelige SEFRAK-registreringer
7. Undersøkellesgrunnlaget i Skjåk i forhold til opprinnelige SEFRAK-registreringer
8. Tapte og gjenstående bygninger
9. Akkumulert tapte og gjenstående bygninger
10. Tapte bygninger fordelt på samfunnssektor
11. Tapte bygninger fordelt på sosial miljøsammenheng
12. Tapte bygninger fordelt på bygningstype
13. Tapsårsaker
14. Endringer
15. Endringer fordelt på bygningstyper
16. Bygningstilstand
17. Bygningstilstand fordelt på sosial miljøsammenheng
18. Bygningstilstand fordelt på bygningstyper
19. Tapte bygninger fordelt på områdene Skjåk øst og Skjåk vest
20. Tapte bygninger fordelt på tettbygde og spredtbygde strøk
21. Endringer fordelt på områdene Skjåk øst og Skjåk vest
22. Endringer fordelt på tettbygde og spredtbygde områder
23. Bygningstilstand fordelt på områdene Skjåk øst og Skjåk vest
24. Bygningstilstand fordelt på tettbygde og spredtbygde områder
25. Tapte og gjenstående bygninger. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk
26. Tapte og gjenstående bygninger. Kommunevise resultat
27. Endringer. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk
28. Endringer. Kommunevise resultat
29. Bygningstilstand. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk
30. Bygningstilstand. Kommunevise resultat
31. Akkumulert tap og endringer. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk
32. Akkumulert tap og bygningstilstand. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk
33. Akkumulert tap og bygningstilstand for ulike sosiale miljøsammenhenger. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk
34. Akkumulert tap og bygningstilstand for ulike bygningstyper. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk
35. Tapsårsaker. Samlet resultat for Eidskog, Saltdal, Sandnes og Skjåk

Kilder

Litteratur

Broe, Unni og Solrun Skogstad: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger Skjåk kommune, Oppland fylke 2002. Riksantikvaren 2005

Broe, Unni og Solrun Skogstad: Gamle hus da og nå 2002-2007. Status for SEFRAK-registrerte bygninger Skjåk kommune, Oppland fylke 2007, 2. omverv. Riksantikvaren 2009

Riksantikvaren: Strategi for miljøovervåking på kulturminnefeltet 2009-2020

St.meld. nr. 16 (2004-2005). Leve med kulturminner

Kommuneplan for Skjåk 2011-20. Forslag til offentlig ettersyn, Feb. 2011

Utrykte kilder

BraArkiv. Skjemaer og foto fra SEFRAK-registreringen i Skjåk

Gamle hus da og nå – kontrollregistrering 2002 og 2007. Foto

Kartgrunnlag – Statens kartverk, Geovekst

Riksantikvarens hjemmeside. www.ra.no

Statistisk sentralbyrå. <http://statbank.ssb.no/statistikbanken>

www.skjaak.kommune.no

Vedlegg

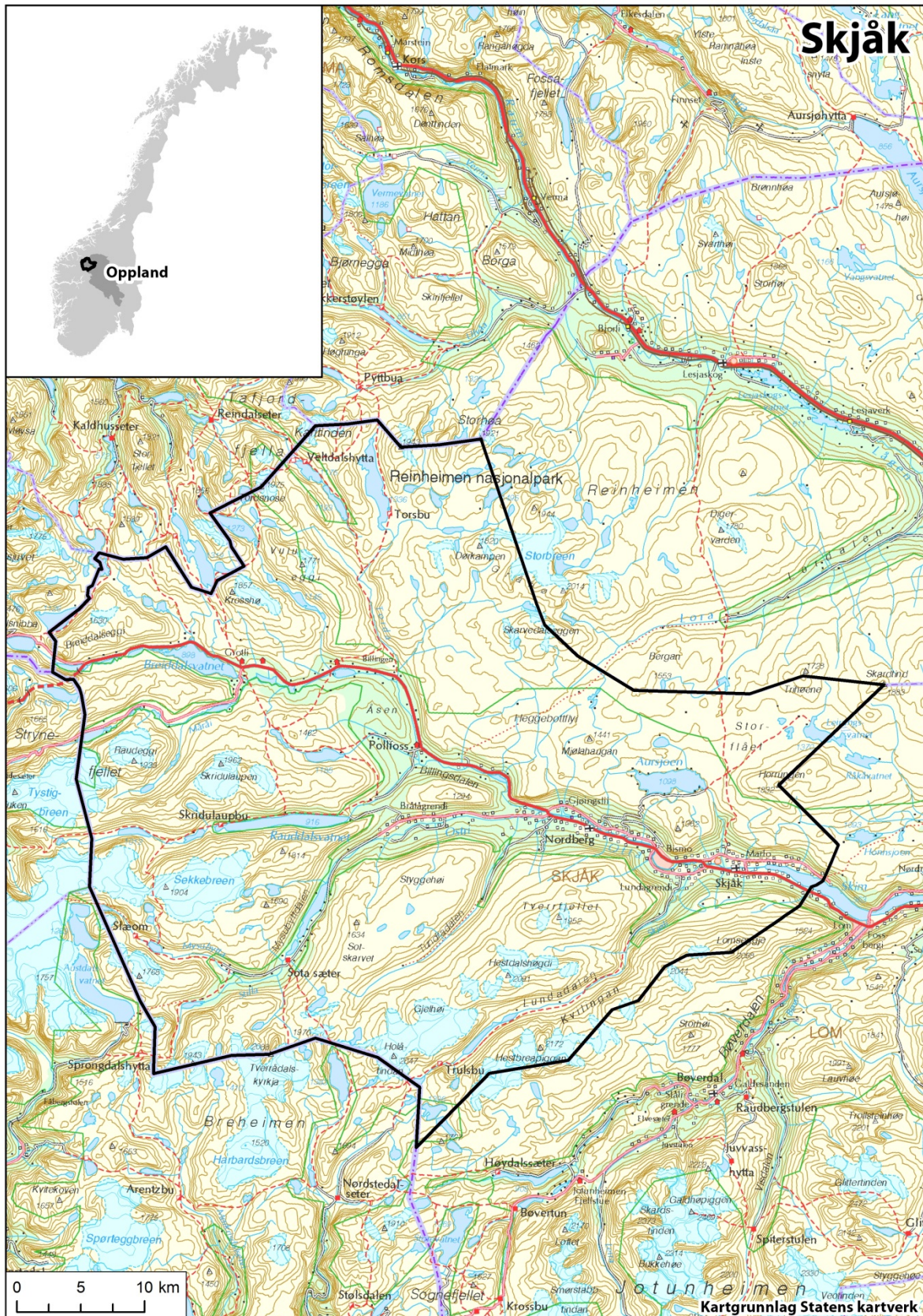
Vedlegg 1: Tap, endring og tilstand i Skjåk fordelt på bygningstyper

Skjåk kommune	Under søkt 1. omdrev	Tapt 1. omdrev		Under søkt 2. omdrev	Tapt 2. omdrev		Under søkt 3. omdrev	Tapt 3. omdrev		Gjenstående 3. omdrev	Endret totalt		A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Står	Sterkt truet		Truet	
			%			%			%			%		%		%		%			%		%
Bolig	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Våningshus	211	25	12 %	186	2	1 %	184	4	2 %	180	94	52 %	11	6 %	39	22 %	44	24 %	1	6	3 %	23	13 %
Bolighus/våningshus	212	25	12 %	187	2	1 %	185	4	2 %	181	94	52 %	11	6 %	39	22 %	44	24 %	1	6	3 %	23	13 %
Mindre uthus i/nær tunet	36	9	25 %	27	3	11 %	24	3	13 %	21	8	38 %	0	0 %	0	0 %	8	38 %	0	1	5 %	3	14 %
Sidebygning	68	15	22 %	53	4	8 %	49	1	2 %	48	23	48 %	1	2 %	5	10 %	17	35 %	0	3	6 %	4	8 %
Stabbur, loft	147	17	12 %	130	3	2 %	127	6	5 %	121	49	40 %	2	2 %	10	8 %	37	31 %	2	9	7 %	13	11 %
Mindre uthus i/nær tunet	251	41	16 %	210	10	5 %	200	10	5 %	190	80	42 %	3	2 %	15	8 %	62	33 %	2	13	7 %	20	11 %
Driftsbygning	11	4	36 %	7	1	14 %	6	0	0 %	6	2	33 %	1	17 %	1	17 %	0	0 %	0	1	17 %	0	0 %
Fjøs, stall, låve	246	56	23 %	190	12	6 %	178	11	6 %	167	65	39 %	1	1 %	14	8 %	50	30 %	3	27	16 %	27	16 %
Driftsbygninger i tunet	257	60	23 %	197	13	7 %	184	11	6 %	173	67	39 %	2	1 %	15	9 %	50	29 %	3	28	16 %	27	16 %
Andre hus på setra	2	1	50 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Kvern, sag	5	4	80 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Seterbu/sel	57	2	4 %	55	2	4 %	53	0	0 %	53	30	57 %	1	2 %	16	30 %	13	25 %	0	1	2 %	7	13 %
Seterfjøs	63	11	17 %	52	1	2 %	51	2	4 %	49	22	45 %	0	0 %	5	10 %	17	35 %	0	5	10 %	8	16 %
Seterløe	41	7	17 %	34	5	15 %	29	1	3 %	28	8	29 %	0	0 %	0	0 %	8	29 %	0	3	11 %	3	11 %
Utløe, sommerfjøs	6	2	33 %	4	0	0 %	4	1	25 %	3	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	1	33 %	0	0 %
Hus i utmark/seter	174	27	16 %	147	8	5 %	139	5	4 %	134	60	45 %	1	1 %	21	16 %	38	28 %	1	10	7 %	18	13 %
Annet	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Forretningsbygg	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Forsamlingshus	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Hotell, gjestgiveri, skystasjon, kafé m.m.	2	0	0 %	2	0	0 %	2	0	0 %	2	1	50 %	0	0 %	1	50 %	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %
Hytte	4	0	0 %	4	1	25 %	3	0	0 %	3	1	33 %	0	0 %	1	33 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Skole	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %
Ukjent	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	0	0 %	1	100 %	0	0	0 %	0	0 %
Andre hustyper	11	1	9 %	10	2	20 %	8	0	0 %	8	5	63 %	0	0 %	4	50 %	1	13 %	1	0	0 %	0	0 %
Skjåk totalt	905	154	17 %	751	35	5 %	716	30	4 %	686	306	45 %	17	2 %	94	14 %	195	28 %	8	57	8 %	88	13 %

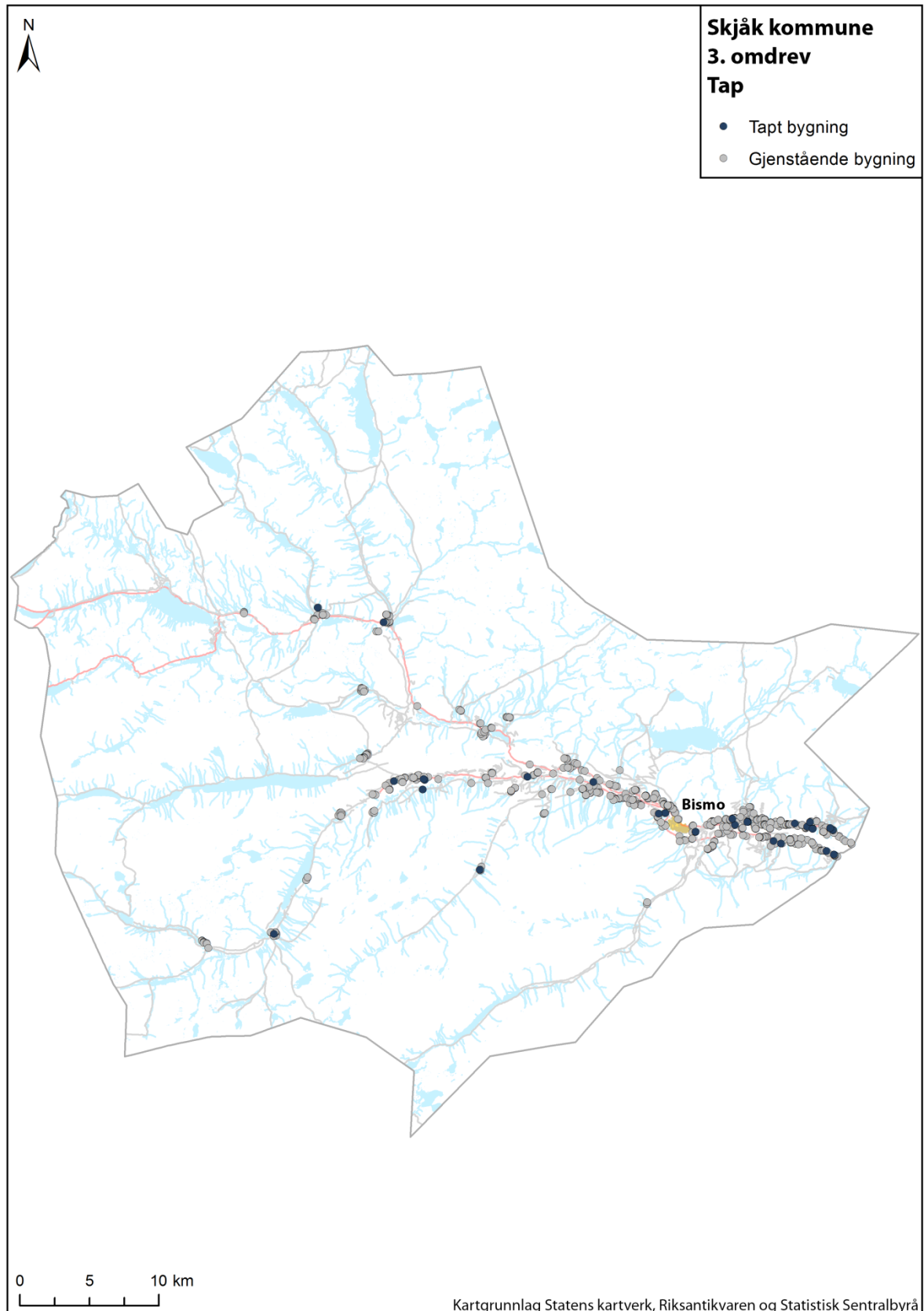
Vedlegg 2: Tap, endring og tilstand i Skjåk fordelt på registreringskretser

Skjåk kommune	Under søkt 1. omdrev	Tapt 1. omdrev		Under søkt 2. omdrev	Tapt 2. omdrev		Under søkt 3. omdrev	Tapt 3. omdrev		Gjenstående 3. omdrev	Endret totalt		A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Står	Sterkt truet		Truet	
			%			%			%			%		%		%		%			%		%
1 Gjeilo	58	12	21 %	46	0	0 %	46	2	4 %	44	20	45 %	1	2 %	4	9 %	15	34 %	0	6	14 %	12	27 %
2 Øygard	63	15	24 %	48	3	6 %	45	5	11 %	40	23	58 %	0	0 %	8	20 %	15	38 %	0	6	15 %	11	28 %
3 Marlo	154	25	16 %	129	7	5 %	122	5	4 %	117	61	52 %	4	3 %	17	15 %	40	34 %	2	9	8 %	19	16 %
4 Ånstad	38	6	16 %	32	2	6 %	30	2	7 %	28	8	29 %	0	0 %	4	14 %	4	14 %	0	3	11 %	5	18 %
5 Øyom	54	10	19 %	44	3	7 %	41	1	2 %	40	23	58 %	1	3 %	9	23 %	13	33 %	0	1	3 %	1	3 %
6 Holemork	69	7	10 %	62	4	6 %	58	2	3 %	56	27	48 %	2	4 %	9	16 %	16	29 %	1	1	2 %	6	11 %
7 Langleite	87	19	22 %	68	5	7 %	63	0	0 %	63	13	21 %	3	5 %	6	10 %	4	6 %	1	18	29 %	7	11 %
8 Nordberg	100	14	14 %	86	2	2 %	84	4	5 %	80	32	40 %	0	0 %	10	13 %	22	28 %	3	3	4 %	5	6 %
9 Åmot	46	10	22 %	36	0	0 %	36	2	6 %	34	15	44 %	3	9 %	2	6 %	10	29 %	1	2	6 %	1	3 %
10 Bråtå	128	22	17 %	106	4	4 %	102	5	5 %	97	42	43 %	1	1 %	14	14 %	27	28 %	0	6	6 %	10	10 %
11 Kveom	108	14	13 %	94	5	5 %	89	2	2 %	87	42	48 %	2	2 %	11	13 %	29	33 %		2	2 %	11	13 %
Skjåk totalt	905	154	17 %	751	35	5 %	716	30	4 %	686	306	45 %	17	2 %	94	14 %	195	28 %	8	57	8 %	88	13 %

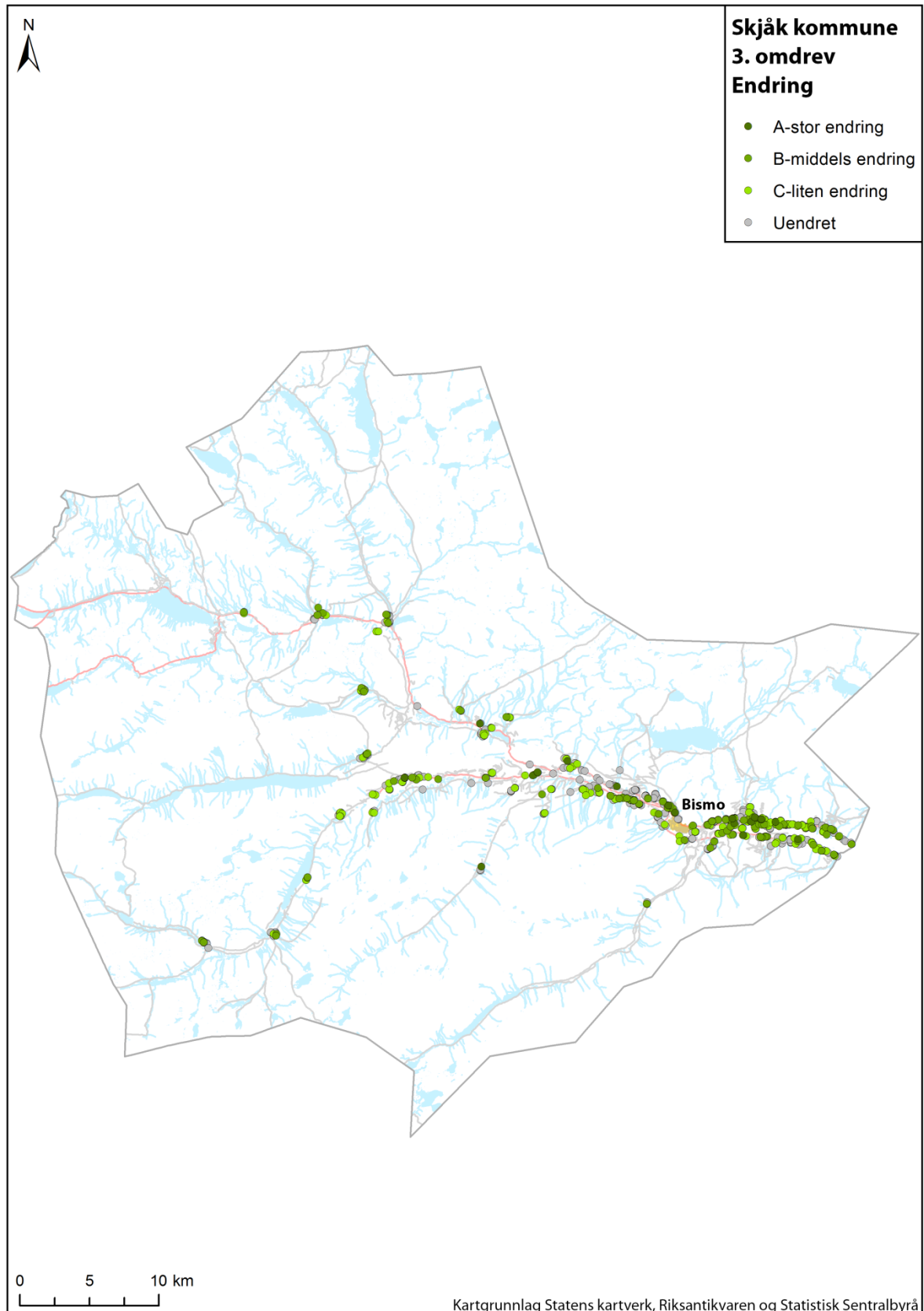
Vedlegg 3: Kommune- og fylkeskart

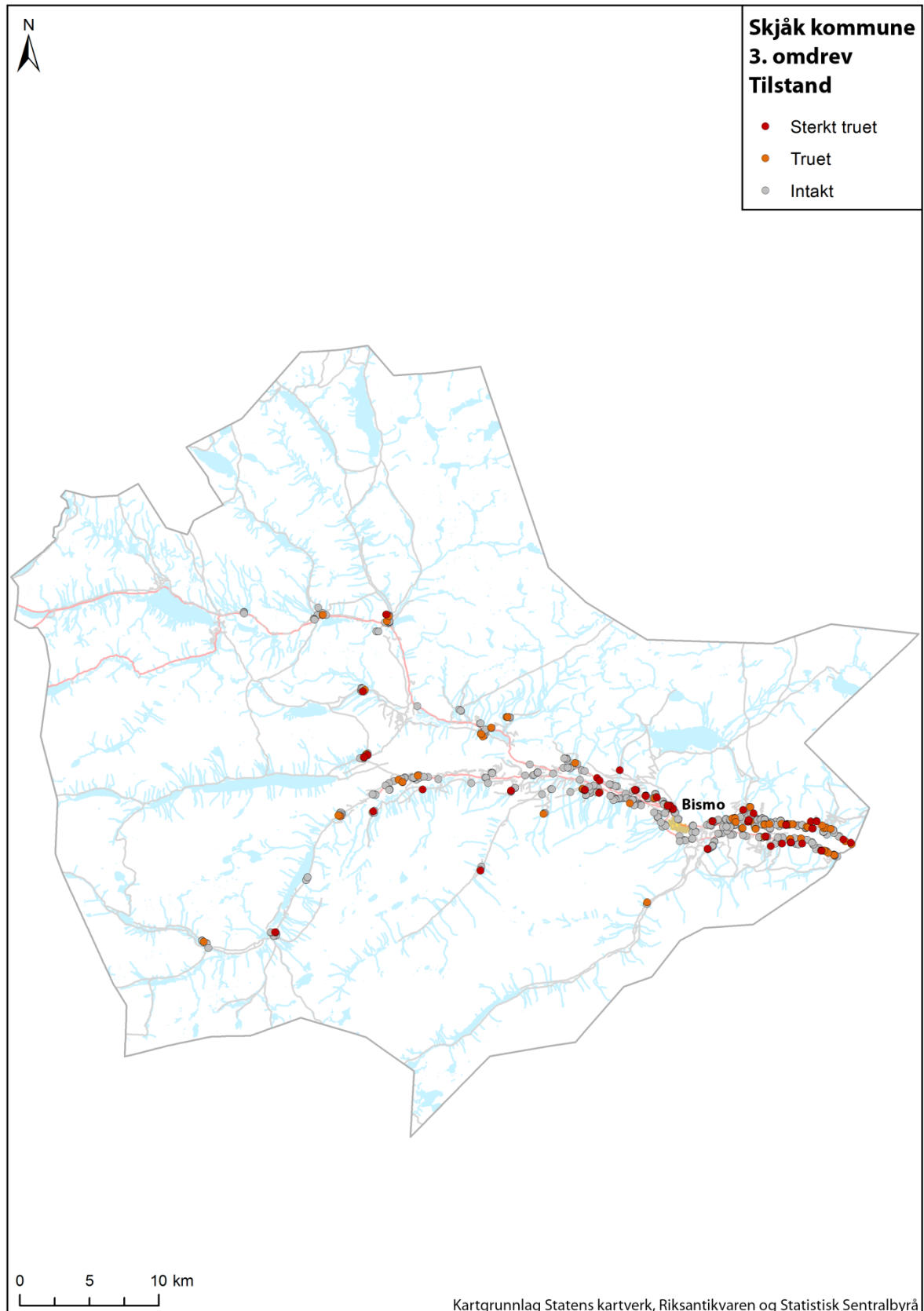
Vedlegg 4: Kart over tapte bygninger i Skjåk 3. omdrev

Vedlegg 5: Kart over endrete bygninger i Skjåk 3. omdrev

Vedlegg 6: Kart over truete bygninger i Skjåk 3. omdrev

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 65
ISSN 1503-4895
ISBN 978-82-8101-139-7

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 934 66 230

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 922 89 252

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 25
7013 TRONDHEIM
Telefon: 922 66 779 /
405 50 126

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00